

TŁUMACZENIE Z JĘZYKA ANGIELSKIEGO NA POLSKI.
WIAŻĄCE SĄ ZAPISY ORYGINAŁU W JĘZYKU ANGIELSKIM, PUBLIKOWANE NA STRONIE KE.
TŁUMACZENIE STANOWI WERSJĘ ROBOCZĄ, POMOCNĄ PRZY PISANIU WNIOSKU.
NFOŚIGW NIE PONOSI ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA EWENTUALNE RÓŻNICE WERSJI POLSKIEJ
I ANGIELSKIEJ I NIEZASTOSOWANIE SIĘ DO WERSJI ANGIELSKIEJ PUBLIKOWANEJ NA
STRONIE KE.
W TŁUMACZENIU ZACHOWANO UKŁAD GRAFICZNY ORYGINAŁU DLA UŁATWIENIA PRACY Z
DWIEMA WERSJAMI JĘZYKOWMI.

Program Działań na Rzecz Środowiska i Klimatu (LIFE)

Zaproszenie do składania wniosków

**Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia - Projekty dotyczące działań
standardowych (SAP)
LIFE-2022-SAP-ENV**

Wersja 1.0
12 maja 2022 r.

HISTORIA ZMIAN			
Wersja	Data publikacji	Zmiana	Strona
1.0	12.05.2022 r.	■ Wersja wstępna (nowe MFF)	

**EUROPEJSKA AGENCJA WYKONAWCZA DS. KLIMATU,
INFRASTRUKTURY I ŚRODOWISKA (CINEA)**

CINEA.D - Zasoby naturalne, klimat, zrównoważona niebieska gospodarka i czysta energia
JEDNOSTKA D.2 LIFE Środowisko (przyroda i gospodarka o obiegu zamkniętym)

ZAPROSZENIE DO SKŁADANIA WNIOSKÓW

SPIS TREŚCI

0. Wstęp	5
1. Informacje dodatkowe	6
Co to jest Program LIFE?	6
Przyroda i różnorodność biologiczna	7
Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia.....	7
Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich.....	8
Przejście na czystą energię	9
2. Rodzaj działania - Cele - Tematy i priorytety - Działania objęte dofinansowaniem — Oczekiwane efekty	10
Typ działania.....	10
LIFE-2022-SAP-ENV-ENVIRONMENT — Gospodarka o obiegu zamkniętym, zasoby pochodzące z odpadów, powietrze, woda, gleba, hałas, substancje chemiczne, Bauhaus	11
Cele - Tematy i priorytety.....	11
Zakres - działania, które mogą otrzymać finansowanie	22
Oczekiwane efekty.....	22
Poziom dofinansowania	22
LIFE-2022-SAP-ENV-GOV — Zarządzanie środowiskiem	23
Cele - Tematy i priorytety.....	23
Zakres - działania, które mogą otrzymać finansowanie	28
Oczekiwane efekty.....	28
Poziom dofinansowania	28
3. Dostępny budżet.....	29
4. Harmonogram i terminy	29
5. Dopuszczalność i dokumenty	29
6. Kwalifikowalność.....	31
Kwalifikujący się uczestnicy (kwalifikujące się kraje)	31
Określone przypadki	31
Kwalifikujące się działania	32
Obszar geograficzny (kraje docelowe).....	33
7. Zdolność finansowa i operacyjna i wyłączenie.....	33
Zdolność finansowa	33
Zdolność operacyjna.....	34

Wyłączenie	34
8. Procedura oceny i przyznania dotacji	35
9. Kryteria przyznawania dotacji	36
10. Struktura prawna i finansowa Umowy dotacji	38
Data rozpoczęcia i czas trwania projektu	38
Kamienie milowe i efekty	39
Forma dotacji, poziom dofinansowania i maksymalna kwota dotacji	39
Kategorie budżetowe i warunki kwalifikowalności kosztów	39
Płatności i ustalenia dotyczące płatności	41
Poświadczenia	42
Struktura odpowiedzialności za odzyskiwanie środków	42
Warunki wdrożenia projektu	42
Inne informacje szczegółowe	43
Niezgoda i naruszenie postanowień umowy	43
11. Jak złożyć wniosek	43
12. Pomoc	44
13. Ważne	44

0. Wstęp

Niniejszy dokument stanowi zaproszenie do składania wniosków w związku z unijnymi dotacjami na działania w obszarze gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia w ramach Programu Działania na Rzecz Środowiska i Klimatu (LIFE).

Ramy regulacyjne niniejszego Programu Finansowania UE określa:

- Rozporządzenie 2018/1046 ([Rozporządzenie finansowe UE](#))
- podstawowy akt prawny [2021/783¹](#).

Nabór ogłoszono zgodnie z Wieloletnim Programem Prac² na lata 2021-2024 i jest on zarządzany przez Europejską Agencję Wykonawczą ds. Klimatu, Infrastruktury i Środowiska (CINEA) („Agencja”).

Zaproszenie obejmuje następujące **obszary**:

- **LIFE-2022-SAP-ENV-ENVIRONMENT- Gospodarka o obiegu zamkniętym, zasoby pochodzące z odpadów, powietrze, woda, gleba, hałas, substancje chemiczne, Bauhaus**
- **LIFE-2022-SAP-ENV-GOV- Zarządzanie środowiskiem**

Każdy wniosek w ramach tego naboru musi dotyczyć wyłącznie jednego z obszarów. Wnioskodawcy, którzy chcą złożyć wniosek w więcej niż jednym obszarze, muszą złożyć odrębne wnioski dla każdego z nich.

Zachęcamy Państwa do uważnego zapoznania się z **dokumentacją naboru**, w szczególności, do przeczytania niniejszego Zaproszenia do składania wniosków, Wzoru Umowy o Udzielenie Dotacji, [Instrukcji Unijnego Portalu Finansowania i Przetargów Online](#) , [Podręcznika](#) oraz [Projektu Umowy o Udzielenie Dotacji UE - AGA](#) .

W dokumentach tych znajdą Państwo wyjaśnienia i odpowiedzi na ewentualne pytania, związane z przygotowaniem wniosku:

- Dokument Naboru określa:
 - kontekst, cele, zakres, działania, które mogą otrzymać finansowanie oraz spodziewane wyniki (punkty 1 i 2)
 - harmonogram i dostępny budżet (punkty 3 i 4)
 - warunki dopuszczalności i kwalifikowalności (w tym dokumenty obowiązkowe; punkty 5 i 6)
 - kryteria zdolności finansowej i operacyjnej oraz wyłączenia (punkt 7)
 - procedurę oceny i przyznania dotacji (punkt 8)
 - kryteria przyznawania dofinansowania (punkt 9)
 - strukturę prawną i finansową umów dotacji (punkt 10)
 - sposób składania wniosków (punkt 11)
- Instrukcja Online określa:
 - procedury rejestracji i składania wniosków online za pośrednictwem Portalu Finansowania i Przetargów UE („Portal”)
 - zalecenia w zakresie przygotowywania wniosków
- AGA - Umowa Dotacji wraz z komentarzami zawiera:
 - uwagi szczegółowe, dotyczące wszystkich postanowień Umowy Dotacji, którą

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/783 z dnia 29 kwietnia 2021 r. ustanawiające Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (UE) nr 1293/2013

² Decyzja wykonawcza Komisji C(2021)4997 z datą wejścia w życie dnia 9 lipca 2021 r., dotycząca finansowania Programu LIFE i przyjęcia Wieloletniego programu prac na lata 2021 - 2024.

trzeba podpisać, aby uzyskać dotację (w tym kwalifikowalności kosztów, harmonogramu wypłat, zobowiązań dodatkowych itd.).

Zachęcamy także Państwa do korzystania z [bazy danych LIFE](#) w celu zapoznania się z listą projektów objętych dotąd finansowaniem. W ramach podprogramu Przejścia na czystą energię, informację nt. projektów dofinansowanych wcześniej (w ramach programu Horyzont 2020) można znaleźć na [stronie internetowej CORDIS](#).

1. Informacje dodatkowe

Co to jest Program LIFE?

Program LIFE to jedyny unijny program wspierający działania na rzecz środowiska i klimatu.

Stanowi zarazem jeden z głównych czynników realizacji Europejskiego Zielonego Ładu³, którego celem jest:

- przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo o nowoczesnej, zasobooszczędnej, konkurencyjnej gospodarce, która do roku 2050 ma wyeliminować emisję netto gazów cieplarnianych, której rozwój nie będzie jest zależny od zużycia surowców oraz
- ochrona, utrzymanie i rozwijanie kapitału naturalnego UE oraz ochrona zdrowia i dobrostanu obywateli przed zagrożeniami i wpływami związanym ze środowiskiem i klimatem.

Program LIFE przyczyni się do realizacji tych priorytetów poprzez działania realizowane w ramach czterech podprogramów, w szczególności poprzez:

- stymulowanie i integrację wdrażania celów polityki UE na rzecz powstrzymania i odwrócenia utraty siedlisk gatunków żyjących dziko oraz utraty gatunków we wszystkich sektorach
- wspieranie procesu przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz ochrona i poprawa jakości zasobów naturalnych UE, w tym powietrza, gleby, wody i innych
- wspieranie wdrażania ram polityki energetycznej i klimatycznej do roku 2030, unijnego celu neutralności dla klimatu do roku 2050 oraz nowej strategii UE na rzecz adaptacji do zmian klimatu oraz
- budowanie potencjału, stymulowanie inwestycji i wspieranie wdrażania polityki ukierunkowanej na efektywność energetyczną i rozwój odnawialnych źródeł energii na małą skalę.

W ramach Programu LIFE wyróżniamy dwa obszary i cztery podprogramy, które zostały opisane poniżej:

Obszar Środowisko, który obejmuje:

- podprogram „Przyroda i różnorodność biologiczna”
- podprogram „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”

Obszar Działania na rzecz klimatu, który obejmuje:

- podprogram „Łagodzenie zmian klimatu i przystosowanie się do nich”
- podprogram „Przejście na czystą energię”.

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski Zielony Ład (COM [\(2019\) 640](#) wersja ostateczna).

Przyroda i różnorodność biologiczna

Do szczegółowych celów podprogramu „Przyroda i różnorodność biologiczna” należą następujące cele:

- opracowywanie, demonstrowanie, promowanie i stymulowanie zwiększania skali innowacyjnych technik, metod i strategii (włącznie z rozwiązaniami stworzonymi w oparciu o przyrodę i podejściem ekosystemowym) na rzecz realizacji celów ustawodawstwa i polityki UE w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej oraz zwiększanie bazy wiedzy i wspieranie wdrażania dobrych praktyk, w tym poprzez wsparcie programu Natura 2000.
- wspieranie rozwoju, wdrażania, monitorowania i egzekwowania ustawodawstwa UE i polityki w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału podmiotów publicznych i prywatnych oraz zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego.
- pełnienie roli katalizatora we wprowadzaniu na dużą skalę skutecznych rozwiązań/ podejść w celu wdrażania ustawodawstwa i polityki UE w zakresie przyrody i różnorodności biologicznej poprzez powielanie wyników, integrowanie powiązanych ze sobą celów w ramach innych obszarów polityki oraz działań sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia

Szczegółowe cele podprogramu „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia” to:

- opracowywanie, demonstrowanie i promowanie innowacyjnych technik, metod i strategii na rzecz realizacji celów ustawodawstwa i polityki UE w zakresie środowiska oraz zwiększanie bazy wiedzy i, w stosownych przypadkach, wspieranie wdrażania dobrych praktyk
- wspieranie rozwoju, wdrażania, monitorowania i egzekwowania ustawodawstwa UE i polityki w zakresie środowiska, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału aktorów publicznych i prywatnych oraz zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego
- pełnienie roli katalizatora we wprowadzaniu na wielką skalę skutecznych rozwiązań technicznych i związanych z polityką UE, mających na celu wdrażanie polityk unii w zakresie środowiska, poprzez integrowanie powiązanych ze sobą celów w ramach innych obszarów polityki oraz działań sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

Celem tego podprogramu jest działanie na rzecz przejścia na gospodarkę zrównoważoną, o obiegu zamkniętym, wolną od substancji toksycznych, energooszczędną i odporną na zmiany klimatu oraz ochrony, odbudowy i poprawy jakości środowiska.

Przyczyni się on do realizacji priorytetów UE poprzez:

- ograniczanie zużycia zasobów i ułatwianie przejścia na gospodarkę zrównoważoną, o obiegu zamkniętym, wolną od substancji toksycznych, energooszczędną i odporną na zmiany klimatu

- tworzenie systemów o obiegu zamkniętym zgodnie z nowym Planem

Działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym, szczególnie uwzględniających ukierunkowanie na zrównoważone produkty, materiały i sektory energochłonne oraz modele biznesowe o obiegu zamkniętym w celu utrzymania wartości

- zmniejszanie ilości wytwarzanych odpadów zgodnie z dyrektywą ramową o odpadach [2019/1004](#)⁴ i ograniczanie ilości odpadów niebezpiecznych, w kontekście zaangażowania UE w realizację [Konwencji bazylejskiej](#)⁵.
- poprawa gospodarki odpadami w zakresie gromadzenia i przechowywania odpadów, możliwości odzyskiwania surowców i utylizacji po zakończeniu eksploatacji, w tym na wyspach, gdzie z gospodarką odpadami wiążą się określone wyzwania,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza i zapewnienie czystego powietrza mieszkańcom UE zgodnie z ustawodawstwem UE i celami Planu Działania na rzecz zerowego poziomu zanieczyszczeń
- osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu zbiorników wodnych w UE
- zapewnienie czystości wód powierzchniowych i podziemnych w ilościach wystarczających dla ludzi i innych gatunków, m.in. poprzez poprawę efektywności zużycia wody
- ograniczenie produkcji, użytkowania i emisji niebezpiecznych środków chemicznych oraz ekspozycji ludzi i środowiska na te substancje
- promowanie rozwoju, komercjalizacji i konsumpcji bezpiecznych i celowo zrównoważonych substancji, materiałów i produktów
- ograniczenie ekspozycji na szkodliwe poziomy hałasu
- ochrona jakości gleby w UE, zapobieganie degradacji gleby dzięki zrównoważonym praktykom zarządzania glebą i gruntami, eliminowanie zanieczyszczenia gleby oraz zwiększanie potencjału poprawy jakości wody poprzez ograniczenie przesiąkania azotanów i ograniczanie emisji poprzez magazynowanie dwutlenku węgla.

Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich

Szczegółowe cele podprogramu „Łagodzenie zmian klimatu i przystosowanie się do nich” to:

- opracowywanie, demonstrowanie i promowanie innowacyjnych technik, metod i strategii na rzecz realizacji celów ustawodawstwa i polityki UE w zakresie działań na rzecz klimatu oraz zwiększanie bazy wiedzy i, w stosownych przypadkach, wspieranie wdrażania dobrych praktyk
- wspieranie rozwoju, wdrażania, monitorowania i egzekwowania ustawodawstwa UE i polityki w zakresie działań na rzecz klimatu, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału aktorów publicznych i prywatnych oraz zaangażowania

⁴ Decyzja Wykonawcza Komisji (UE) 2019/1004 z dnia 7 czerwca 2019 r. określająca zasady obliczania, weryfikacji i zgłaszania danych dotyczących odpadów zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE (Dziennik Urzędowy L 163, 20.06.2019, str. 66).

⁵ Konwencja bazylejska o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych.

społeczeństwa obywatelskiego

- pełnienie roli katalizatora we wprowadzaniu na wielką skalę skutecznych rozwiązań technicznych i związanych z polityką UE, mających na celu wdrażanie ustawodawstwa i polityki UE w zakresie działań na rzecz klimatu, integrowanie powiązanych ze sobą celów w ramach innych obszarów polityki oraz działań sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

Podprogram przyczyni się do przekształcenia UE w społeczeństwo neutralne dla klimatu i odporne na jego zmiany poprzez wspieranie wdrażania polityki klimatycznej UE i przygotowanie UE na wyzwania związane z działaniami na rzecz klimatu w nadchodzących latach i dziesięcioleciach.

Przejsie na czystą energię

Do szczegółowych celów podprogramu „Przejsie na Czystą Energię” należą:

- opracowywanie, demonstrowanie i promowanie innowacyjnych technik, metod i strategii na rzecz realizacji celów ustawodawstwa i polityki UE w zakresie przejścia na zrównoważoną energię odnawialną i zwiększania efektywności energetycznej oraz zwiększanie bazy wiedzy i wspieranie wdrażania dobrych praktyk
 - wspieranie rozwoju, wdrażania, monitorowania i egzekwowania ustawodawstwa UE i polityki w zakresie przejścia na zrównoważoną energię odnawialną i zwiększania efektywności energetycznej, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału podmiotów publicznych i prywatnych oraz zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego
- pełnienie roli katalizatora we wprowadzaniu na wielką skalę skutecznych rozwiązań technicznych i związanych z polityką UE, mających na celu wdrażanie ustawodawstwa i polityki UE w zakresie przejścia na zrównoważoną energię odnawialną i zwiększanie efektywności energetycznej poprzez powielanie wyników, integrowanie powiązanych ze sobą celów w ramach innych obszarów polityki oraz działań sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

Celem niniejszego podprogramu jest również ułatwienie przejścia na gospodarkę efektywną energetycznie, bazującą na energii odnawialnej, neutralną dla klimatu i odporną na jego zmiany poprzez finansowanie koordynacji i działań wspierających w całej Europie. Celem tych działań, charakteryzujących się wysoką wartością dodaną dla UE, jest pokonanie barier rynkowych, które utrudniają społeczne i gospodarcze przejście na zrównoważoną energię, na ogół poprzez zaangażowanie małych i średnich interesariuszy, licznych podmiotów, w tym instytucji publicznych szczebla lokalnego i regionalnego oraz organizacji pozarządowych, a także konsumentów.

Podprogram przyczyni się do wdrażania związanych z energią działań w ramach Zielonego Ładu, włącznie z „Falą renowacji” - inicjatywą dla sektora budowlanego, kładąc zarazem nacisk na terytoria niepowiązane z sieciami europejskimi, takimi, jak najbardziej oddalone regiony UE. Przyczyni się on także do realizacji celów Sprawiedliwej Transformacji na terytoriach sąsiednich, jak i w odniesieniu do grup obywateli dotkniętych negatywnymi skutkami przejścia z paliw kopalnych na czystą energię, poprzez budowanie potencjału podmiotów i promowanie inwestycji w czystą energię, przede wszystkim w obszarze efektywności energetycznej i dostępnych lokalnie, zrównoważonych, odnawialnych źródeł energii. Działania związane z biopaliwami nie należą do zakresu.

2. Rodzaj działania - Cele - Tematy i priorytety - Działania objęte dofinansowaniem – Oczekiwane efekty

Typ działania

Tematy w ramach tego naboru dotyczą Projektów Działań Standardowych (Standard Action Projects) LIFE (SAP).

SAP są to „tradycyjne projekty LIFE”, których celem jest:

- opracowywanie, demonstrowanie i promowanie innowacyjnych technik, metod i strategii
„Innowacyjne techniki, metody i strategie” oznaczają rozwiązania nowe w kontekście stanu rozwoju danego państwa członkowskiego i poziomu sektorów, wdrażane na skalę operacyjną na warunkach, które umożliwiają osiągnięcie efektów opisanych w kryterium przyznania dotacji „Wpływ” - akapit pierwszy (patrz niżej).
- zwiększanie bazy wiedzy i stosowanie dobrych praktyk
„Dobre praktyki” oznaczają rozwiązania, techniki, metody i strategie, które są właściwe, efektywne kosztowo i nowoczesne (na poziomie państwa członkowskiego, jak i na poziomie sektorów), wdrażane na skalę operacyjną i na warunkach, które umożliwią osiągnięcie efektów opisanych w kryterium przyznania dotacji „Wpływ” - akapit pierwszy (patrz poniżej).
- wspieranie rozwoju, wdrażania, monitorowania i egzekwowania ustawodawstwa UE i polityki, m.in. poprzez poprawę zarządzania na wszystkich poziomach, w szczególności dzięki zwiększeniu potencjału aktorów publicznych i prywatnych oraz zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego
- pełnienie roli katalizatora we wprowadzaniu na wielką skalę skutecznych rozwiązań technicznych i związanych z polityką UE, mających na celu wdrażanie ustawodawstwa i polityki UE, integrowanie powiązanych ze sobą celów w ramach innych obszarów polityki oraz działań sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji oraz poprawę dostępu do finansowania.

SAP to elastyczne narzędzie, dostępne dla podmiotów działających we wszystkich sektorach (publicznym, pozarządowym i prywatnym).

Projekty te mogą funkcjonować w ścisłym powiązaniu z rynkiem (tzn. w celu nie tylko generowania ulepszonych rozwiązań środowiskowych, ale także dbałości o ich adaptację w społeczeństwie w ogóle, a bardziej szczegółowo - w gospodarce poprzez przyjęcie strategii jednoznacznie ukierunkowanej na rynek). W tym przypadku, wnioskodawcy muszą podać w Formularzu Aplikacji konkretne informacje związane z funkcjonowaniem rynku (takie, jak planowana wydajność produkcji, rynek referencyjny, wydajność ekonomiczna itd.)

Wnioski w ramach SAP są zwykle składane dla podprogramów „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia” i różnorodność biologiczna”, „Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich” oraz „Przejście na czystą energię”.

LIFE-2022-SAP-ENV-ENVIRONMENT — Gospodarka o obiegu zamkniętym, zasoby pochodzące z odpadów, powietrze, woda, gleba, hałas, substancje chemiczne, Bauhaus

Cele - Tematy i priorytety

Celem jest ułatwienie przejścia na gospodarkę zrównoważoną, o obiegu zamkniętym, wolną od substancji toksycznych, energooszczędną i odporną na zmiany klimatu oraz ochrona, odbudowa i poprawa jakości środowiska.

Cel szczegółowy ma obejmować jeden lub więcej spośród następujących tematów (opis został doprecyzowany w kolejnych punktach):

1. Gospodarka o obiegu zamkniętym i Odpady
2. Powietrze
3. Woda
4. Gleba
5. Hałas
6. Substancje chemiczne
7. Nowy Europejski Bauhaus

Uwaga: w zakresie, w jakim projekt jest zgodny z określonymi w zaproszeniu priorytetami (część kryterium przyznania dofinansowania nr 1), ocena zostanie przeprowadzona **wyłącznie na podstawie tematów zidentyfikowanych i opisanych w punkcie „Zgodność z celami programu LIFE i tematem zaproszenia” Standardowego formularza wniosku**. Proszę także zwrócić uwagę, że **rozpatrywane będą maksymalnie dwa pod-tematy**. Poprawa jakości powietrza **oraz** redukcja emisji PM... rozwiązania oraz Zrównoważona mobilność transportu drogowego... platformy).

1. GOSPODARKA O OBIEGU ZAMKNIĘTYM I ODPADY

1.1. Odzyskiwanie zasobów z odpadów

Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań wspierających materiały z recyklingu, komponenty lub produkty o wartości dodanej⁶ dla następujących obszarów:

- Selektywne zbieranie i recykling zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE), w szczególności, ale nie tylko, paneli fotowoltaicznych, smartfonów, tabletów i komputerów;
- Selektywne zbieranie i recykling baterii i akumulatorów;
- Demontaż, regeneracja i recykling pojazdów wycofanych z eksploatacji (ELV) i statków wycofanych z eksploatacji;
- Selektywne oddzielanie i recykling robót budowlanych lub budynków;
- Sortowanie i recykling tworzyw sztucznych⁷;
- Selektywna zbiórka i recykling bioodpadów⁸;
- Selektywna zbiórka i recykling tkanin;

Recykling materiałów kompozytowych i wielowarstwowych, w szczególności, ale nie tylko, włókien węglowych lub szklanych. Należy zwrócić szczególną uwagę na maski

⁶ Wartość dodana oznacza recykling prowadzący do powstania produktów wysokiej jakości. W celu zapoznania się z tą koncepcją zob.: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Ku gospodarce o obiegu zamkniętym: Program „zero odpadów” dla Europy”, COM(2014) 398 wersja ostateczna z dnia 02.07.2014 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0398">

W stosownych przypadkach, jakość materiałów pochodzących z recyklingu lub wydajność procesu recyklingu może podlegać ocenie w ramach Systemu weryfikacji technologii środowiskowych: zob. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0398">

⁷ Do tej kategorii należą opakowania z tworzyw sztucznych i mikroplastiku.

⁸ W tym fermentacja beztlenowa i kompostowanie

noszone przez ogół społeczeństwa w ramach zabezpieczenia przed COVID - w takim przypadku rozważone zostaną również rozwiązania oparte na najlepszych praktykach;

- Odzyskiwanie kluczowych surowców z odpadów;
- Sortowanie i recykling opakowań.

Wdrożenie innowacyjnych rozwiązań z zakresu identyfikacji⁹, śledzenia, separacji, zapobiegania i dekontaminacji odpadów zawierających niebezpieczne substancje, aby umożliwić recykling o wartości dodanej przetwarzanych odpadów i bezpieczną utylizację substancji niebezpiecznych (np. azbestu) lub ograniczenie skali problemu w ramach projektu.

Szczególną uwagę należy poświęcić substancjom uznanym za najbardziej szkodliwe dla środowiska i zdrowia ludzkiego, znanych także jako substancje potencjalnie niebezpieczne¹⁰.

1.2. Gospodarka o obiegu zamkniętym a środowisko

Wdrożenie modeli lub rozwiązań biznesowych lub konsumpcyjnych¹¹ wspierających łańcuchy wartości, ze szczególnym uwzględnieniem łańcuchów wartości produktów kluczowych, wskazanych w nowym Planie Działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym¹², którego celem jest zredukowanie lub zapobieganie wykorzystywaniu zasobów i marnotrawstwu, w tym co najmniej jednego z następujących elementów:

- Wdrożenie rozwiązań z zakresu projektowania dla środowiska, w tym projektowania cyrkularnego, w celu poprawy trwałości, możliwości naprawy, ponownego wykorzystania, modernizacji, recyklingu oraz wykorzystania surowców pochodzących z recyklingu w nowych produktach;

Celem tych rozwiązań jest całościowe¹³ ograniczanie wpływu poprzez uwzględnienie takich aspektów, jak: podejście oparte na cyklu życia, szerokie zastosowanie etykietowania, zielone zamówienia publiczne i śledzenie surowców w komponentach i produktach;

- Rozwiązania (w fazie poprojektowej) wspierające wdrażanie, transfer i/lub przyswajania trwałości produktu, możliwości ponownego wykorzystania i naprawy produktu, włącznie z jego modernizacją i regeneracją;
- Wsparcie wdrażania, transferu i/lub przyswojeniu co najmniej jednego spośród następujących elementów:

⁹ W tym charakterystyka i podejście do paszportu produktu.

¹⁰ Substancje o przewlekłym wpływie na ludzkie zdrowie lub środowisko (lista kandydatów w REACH i Załączniku VI do Rozporządzenia CLP), ale również te, które utrudniają recykling w celu pozyskania bezpiecznych surowców wtórnych wysokiej jakości.

¹¹ W stosownych przypadkach, efektywność innowacyjnych rozwiązań technologicznych może być oceniana w ramach Weryfikacji Technologii Środowiskowej: patrz https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en Dystrykty obiegu zamkniętego, obejmujące tworzenie łańcuchów wartości o obiegu zamkniętym, sprzyjające rozwojowi gospodarki komunalnej przy jednoczesnej rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich również będą brane pod uwagę.

¹² Nowy plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy (COM(2020) 98 wersja ostateczna). Plan działania prezentuje następujące łańcuchy wartości kluczowych produktów: Opakowania, Elektronika i ICT, Baterie i pojazdy, Tworzywa sztuczne, Tkaniny, Budownictwo, Żywność, Woda i substancje biogenne.

¹³ Jeśli koncepcja wymaga zastosowania oceny cyklu życia, w projekcie należy zastosować metodę oznaczania śladu środowiskowego produktu. Metoda została opisana w Załączniku do [Zalecenia Komisji 2013/179/UE](https://epla.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEF_method.pdf) i należy spodziewać się jej aktualizacji w ramach polityki sformułowanej w oparciu o wersję https://epla.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEF_method.pdf.

- a) Rozwiązań typu „produkt jako usługa” i innych modeli biznesowych lub technologii w celu optymalizacji wykorzystania zasobów;
- b) Symbioza przemysłowa i tworzenie obiegowych łańcuchów wartości, lepsze śledzenie zasobów i dopasowywanie nadwyżek lub materiałów stanowiących produkty uboczne lub odpady zdolne do recyklingu w różnych sektorach przemysłu,
- c) Cyfrowe paszporty produktów¹⁴.

Proponowane modele i/lub rozwiązania powinny, w idealnym przypadku, uwzględniać efektywność środowiskową całego łańcucha wartości¹⁵, mogą jednak również koncentrować się na wybranym etapie tego łańcucha. Jednym z elementów projektu może być opracowanie danych wspierających podejście oparte na łańcuchu wartości¹⁶. Szczególną uwagę należy zwrócić na zaangażowanie i aktywny udział MŚP.

Pierwszeństwo będą miały projekty, które minimalizują lub eliminują wpływ na środowisko, nie przenosząc negatywnych skutków na inne obszary lub etapy cyklu życia produktu.

Projekty dotyczące w szczególności zapobiegania wytwarzaniu odpadów powinny w ramach zaplanowanych działań i stosownie do okoliczności angażować obywateli poprzez informowanie i uświadamianie na temat:

- a) efektywności środowiskowej związanej z proponowanym rozwiązaniem w trakcie jego cyklu życia (aby zachęcać do bardziej świadomych zakupów),
- b) dostępnych systemów zwrotu, zbiórki i odzysku odpadów oraz znaczenia etykiet związanych z efektami działalności środowiskowej i recyklingiem, umieszczonych na produktach.

2. POWIETRZE

Priorytet tematyczny „Powietrze” koncentruje się na wdrażaniu ustawodawstwa z zakresu jakości powietrza oraz na kompleksowym podejściu do związanych z nią problemów środowisk miejskich, przemysłowych i wiejskich. Skuteczne wdrażanie ustawodawstwa dotyczącego czystości powietrza stanowi istotny wkład w osiągnięcie celu „zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń na rzecz nietoksycznego środowiska”, ogłoszonego przez Komisję w treści europejskiego Zielonego Ładu i powiązanych z nim inicjatyw. Zanieczyszczenie powietrza pozostaje najpoważniejszym środowiskowym zagrożeniem dla zdrowia w Europie, a związany z nim współczynnik śmiertelności jest ponad dziesięciokrotnie wyższy w porównaniu z wypadkami drogowymi; ponadto ma również znaczący wpływ na ekosystemy. Projekty powinny koncentrować się na zmniejszeniu zanieczyszczenia powietrza, w szczególności przez PM, NO_x i/lub amoniak. Jeżeli głównym celem projektu jest redukcja emisji CO₂, należy go przedłożyć w ramach podprogramu „Łagodzenie

¹⁴ Cyfrowy paszport produktu (DPP) to zbiór danych na temat produktu (włącznie z jego charakterystyką środowiskową, od źródła pochodzenia materiałów po efektywność środowiskową, trwałość, możliwość naprawy i substancje chemiczne potencjalnie niebezpieczne...) i jego łańcucha wartości. Przyczynia się on do prawidłowego i efektywnego zachowania wartości i odzyskania wartości produktu. Zarówno dla podmiotów publicznych, jak i prywatnych oraz dla konsumentów indywidualnych, DPP to narzędzie ułatwiające podejmowanie świadomych i zrównoważonych decyzji, a także nadzorowanie rynku, jak i dostęp do informacji na temat zgodności produktu z obowiązującym prawodawstwem UE. Europejski Zielony Ład i nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym wyróżniają DPP jako element skutecznej polityki produktowej.

¹⁵ Odzwierciedla ono bezpośrednio Cel Zrównoważonego Rozwoju nr 12, który zakłada wdrażanie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, przyjęta przez wszystkie państwa członkowskie ONZ w roku 2015, skupia się w równym stopniu na pokoju i dobrobycie ludzi, jak i naszej planety, w sformułowanych 17 Celach Zrównoważonego Rozwoju (SDG): <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

¹⁶ Informacje na temat opracowania danych dotyczących wpływu na środowisko różnych procesów, w celu weryfikacji efektywności alternatywnych rozwiązań, podaje poprzedni przypis na temat metody Śladu Środowiskowego Produktu w odniesieniu do danych związanych z cyklem życia.

zmiany klimatu i przystosowanie się do niej”.

Dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych (IED) jest podstawowym instrumentem zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń pochodzących z dużych źródeł emisji punktowej. Doświadczenie zdobyte podczas wdrażania IED umożliwiło identyfikację dodatkowych potrzeb w zakresie informacji publicznej i wprowadzenia nowych technik.

2.1. Ustawodawstwo w zakresie jakości powietrza i dyrektywa NEC

Jeżeli nie stwierdzono wyraźnie inaczej, projekty dotyczące jakości powietrza powinny zasadniczo koncentrować się na obszarach miejskich lub na obszarach wiejskich o wysokim potencjale powtarzalności w UE tak, aby zapewnić objęcie nimi jak największej liczby osób.

Poprawa jakości powietrza i redukcja emisji pyłu zawieszonego (PM) w obszarach:

- o wysokim zużyciu paliw stałych takich jak biomasa, węgiel i torf, do ogrzewania budynków mieszkalnych lub
- o wysokim poziomie emisji PM w związku z działalnością budowlaną (remontową), wydobywcą z kamieniołomów, górnictwa, składowania/przeładunku surowców mineralnych lub innej działalności skutkującej wytwarzaniem pyłu, jeśli nie została określona w dyrektywie IED.

Takie projekty realizują jedno lub więcej z niżej wymienionych rozwiązań:

- rozwiązania techniczne¹⁷,
- rozwiązania w zakresie zarządzania,
- innowacyjne rozwiązania w zakresie regulacyjnym i/lub
- innowacyjne rozwiązania oparte na zachętach¹⁸.

Zrównoważona mobilność transportu drogowego w celu zredukowania emisji zanieczyszczeń powietrza, których obniżenie ma kluczowe znaczenie dla spełnienia norm jakości powietrza, poprzez położenie nacisku na co najmniej jeden z następujących elementów:

- Obniżenie emisji zanieczyszczeń powietrza w realnych warunkach prowadzenia pojazdu (np. środki techniczne stosowane w pojazdach, zasady eko-jazdy, technologie pomiaru i nadzoru)
- zeroemisyjne pojazdy dwu- lub trzykołowe i/lub analiza i wdrożenie na skalę testową związanych z nimi elementów infrastruktury;
- pojazdy zeroemisyjne i związana z nimi potrzebna infrastruktura;
- innowacyjne wykorzystanie paliw alternatywnych;
- programy innowacyjnej modernizacji pojazdów¹⁹;
- alternatywna technologia układu napędowego²⁰;
- innowacyjne technologie zmniejszające emisje w wyniku zużycia (np. hamulców, opon, nawierzchni dróg);
- mające duży wpływ systemy dostępu do ruchu drogowego (takie jak strefy niskiej i zerowej emisji, i systemy opłat za korzystanie z dróg) w oparciu o zaawansowane kryteria i/lub oznakowanie, np. promowanie pojazdów zeroemisyjnych. Pierwszeństwo otrzymują projekty realizowane na obszarach

¹⁷ Np. oczyszczanie wstępne paliwa, zastosowanie technologii o ultra-niskiej emisji pyłu, technologii o wysokiej wydajności i czystym spalaniu oraz technologii kontroli, połączenie z nieemisyjną energią ze źródeł odnawialnych, przechowywanie energii cieplnej.

¹⁸ Należy zwrócić uwagę na fakt, że bezpośrednia wypłata zachęt w formie wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich podlega ograniczeniom zgodnie z wymaganiami określonymi w treści Umowy dotacji LIFE.

¹⁹ Do produktów objętych programem należą samochody, jak również silnikowe pojazdy dwu- i trzykołowe.

²⁰ Jak na przykład elektromobilność i mobilność oparta na wodrze.

- miejskich, aby poprawić warunki w zakresie maksymalnej liczby osób;
- wykorzystanie innowacyjnych platform logistycznych lub platform mobilności pasażerów²¹.

Zrównoważona mobilność, poza transportem drogowym, włącznie z transportem morskim, portami, lotnictwem i maszynami mobilnymi nieporuszającymi się po drogach (NRMM), włącznie z infrastrukturą pomocniczą i logistyką. Jeśli celem jest obniżenie emisji generowanej przez NRMM, projekty mogą odwoływać się do istniejących NRMM nieobjętych (jak dotąd) Rozporządzeniem (UE) 2016/1628²², i/lub do ulepszeń w zakresie obniżenia emisji generowanej przez NRMM już uwzględnionych w Rozporządzeniu w sprawie NRMM, wykraczających poza wymienione w nim wymogi prawne.

Redukcja emisji amoniaku, metanu i pyłu zawieszzonego, których źródłem jest rolnictwo w ramach wsparcia na potrzeby wdrażania zaktualizowanego kodeksu dobrej praktyki rolniczej EKG ONZ na rzecz redukcji emisji z rolnictwa²³.

2.2. Dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych

Zastosowanie technik zapobiegania i redukcji zanieczyszczeń, wskazanych w dyrektywie w sprawie emisji przemysłowych jako nowych technik lub rozwoju i zastosowanie technik zapobiegania i redukcji zanieczyszczeń, które mogą kwalifikować się jako potencjalne nowe techniki zgodnie z procesem weryfikacji dokumentu referencyjnego dotyczącego najlepszych dostępnych technik, wprowadzonego dyrektywą w sprawie emisji przemysłowych. Projekty będą koncentrować się na obniżaniu emisji zanieczyszczeń powietrza ze szczególnym uwzględnieniem PM_{2.5}, NO_x, SO₂, NH₃ i/lub NMVOC z instalacji przemysłowych, zgodnie z założeniami dyrektywy w sprawie emisji przemysłowych (IED).

3. WODA

Jednym z celów nowego Zielonego Ładu²⁴ jest przywrócenie naturalnych funkcji wód podziemnych i powierzchniowych. Ma to kluczowe znaczenie dla zachowania i przywrócenia różnorodności biologicznej jezior, rzek, terenów podmokłych, ekosystemów morskich oraz obszarów przyujściowych, a także dla zapobiegania i ograniczania szkód spowodowanych przez powodzie. Wdrożenie strategii „Od pola do stołu” przyczyni się do ograniczenia zanieczyszczeń wynikających z nadmiaru substancji biogennej. Dodatkowo, Komisja proponuje środki zwalczania zanieczyszczeń z odpływów powierzchniowych na terenach miejskich oraz z nowych lub szczególnie szkodliwych źródeł zanieczyszczenia, takich jak mikroplastiki i niebezpieczne substancje chemiczne, w tym farmaceutyki. Konieczne jest również uwzględnienie połączonych wpływu różnych zanieczyszczeń.

Strategie z zakresu Zielonego Ładu mogą przyczyniać się do: zmniejszenia zanieczyszczeń dzięki Strategii „Od pola do stołu” i Planowi Działania „Zero zanieczyszczeń”, odbudowy środowiska wodnego przy pomocy Strategii na rzecz bioróżnorodności, eliminowania źródeł zanieczyszczenia chemicznego w ramach Planu

²¹ Np. w związku z ostatnim etapem dostawy towarów lub miejskim systemem intermodalnej mobilności pasażerów.

²² Np. z transportu morskiego i wodnego transportu śródlądowego, infrastruktury portowej i placów budowy. Działania mogą obejmować zmianę rodzaju paliwa (w tym na elektryczność), paliwa niskoemisyjne (np. paliwo lotnicze o niskiej liczbie emitowanych cząstek stałych), modernizację przy pomocy technologii obniżania emisji lub działań na rzecz obniżenia PM w wyniku zużycia (np. hamulców lub torów kolejowych). Uzupełnieniem dla działań może być wdrożenie powiązanych instrumentów polityki miejskiej, podejść regulacyjnych i planowania.

²³ <http://www.unece.org/index.php?id=41358>

²⁴ https://ec.europa.eu/info/files/communication-european-green-deal_en

działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym i Strategii w zakresie substancji chemicznych, przejścia na odnawialne źródła energii (z wyjątkiem małych elektrowni wodnych) w wyniku wzmoczonych działań na rzecz klimatu itd.

Uwzględniając ustalenia z oceny adekwatności ustawodawstwa UE w zakresie wody i oceny Dyrektywy w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, działania dotyczące wody, zarówno legislacyjne, jak i inne, będą koncentrować się na jakości wody i zarządzaniu ilością, jak również na zarządzaniu wodami przybrzeżnymi i morskimi w zakresie:

- zintegrowanego podejścia do wdrożenia Ramowej Dyrektywy Wodnej UE ²⁵;
- działań ukierunkowanych na wdrożenie dyrektywy powodziowej²⁶;
- działań ukierunkowanych na wdrożenie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej UE ²⁷;
- działań mających zapewnić bezpieczne i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych, poprawę ilościowej gospodarki wodnej i jej odporności, zachowanie wysokiego poziomu jakości wody oraz zapobiec niewłaściwemu korzystaniu z zasobów wodnych i pogorszeniu ich stanu.

Rozwiązanie problemów w zakresie jakości i ilości wody w sposób efektywny kosztowo jest wyzwaniem w całej UE. Reagowanie na wyzwania i możliwości w sektorze gospodarki wodnej wymaga podejścia holistycznego i udziału szeregu podmiotów.

Zgodnie z postanowieniami ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy powodziowej, projekty powinny koncentrować się na sformułowaniu, a w szczególności - wdrożeniu działań, które wspomogłyby państwa członkowskie w przejściu na prawdziwie zintegrowaną gospodarkę zasobami wodnymi, zmniejszając presję na jakość i ilość wody, promując rozwiązania oparte na zasobach przyrody i wspierając w razie konieczności unijną strategię na rzecz bioróżnorodności.

Odnosnie do tematów działań ukierunkowanych na wdrażanie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej, szczególny nacisk należy położyć na główne aspekty presji i oddziaływania, jak również działania wdrażające dyrektywę w sprawie ram planowania przestrzennego obszarów morskich²⁸, które przyczynią się do lepszej integracji zarządzania strefą przybrzeżną i planowania przestrzennego obszarów morskich.

Jeśli chodzi o tematy działań, których celem jest wdrażanie dyrektywy w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych i zmienionej dyrektywy w sprawie wody pitnej, nowe technologie i procesy zastosowane, aby zagwarantować dostęp do usług wodnych (tzn. produkcji wysokiej jakości wody pitnej oraz poprawy jakości oczyszczania ścieków) muszą osiągnąć dojrzałość.

²⁵ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:EN:PDF>

²⁶ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:288:0027:0034:EN:PDF>

²⁷ Dyrektywa 2008/56/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:164:0019:0040:EN:PDF>

²⁸ Dyrektywa 2014/89/UE - Ramy planowania przestrzennego obszarów morskich

3.1. Jakość i ilość wody

- Poprawa jakości wody poprzez wdrożenie jednego lub obu elementów:
 - zintegrowane zarządzanie substancjami biogennymi i zanieczyszczeniami organicznymi pochodzenia ludzkiego lub rolniczego poprzez bezpośrednie usunięcie zanieczyszczenia. Przewidziane rozwiązania powinny mieć charakter innowacyjny i stanowić wynik szeroko zakrojonej analizy luk²⁹, definiując środki, jakie trzeba zastosować w skali dorzecza lub zlewni rzeki, aby umożliwić spełnienie wymogów ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej z wymogów zawartych w dyrektywie dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych³⁰, dyrektywie azotanowej³¹, dyrektywie dotyczącej jakości wody w kąpieliskach³² oraz dyrektywie w sprawie wód podziemnych³³.
 - Innowacyjne metody ograniczania presji powodowanej przez zanieczyszczenia chemiczne w środowisku wodnym poprzez zredukowanie emisji substancji priorytetowych³⁴ i innych substancji chemicznych zidentyfikowanych jako zanieczyszczenia specyficzne dla dorzecza u źródła dzięki zastosowaniu odpowiednich substytutów³⁵ lub technologii alternatywnych. W stosownych przypadkach należy uwzględnić także inne zanieczyszczenia, w tym farmaceutyki i (mikrodrobiny) plastiku.
- Wdrożenie działań w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym i/lub ryzykiem wystąpienia suszy poprzez zastosowanie co najmniej jednego z następujących środków:
 - Rozwiązań opartych na zasobach przyrody, obejmujących środki związane z naturalną retencją wód, które zwiększają infiltrację, magazynowanie wody oraz usuwają zanieczyszczenia przez procesy naturalne lub „podobne do naturalnych”, w tym przywrócenie morfologii rzek, jezior, obszarów przyujściowych i przybrzeżnych do ich stanu naturalnego lub przywrócenie związanych z nimi siedlisk, w tym równin zalewowych i

²⁹ Analiza luki pomiędzy aktualnym stanem zbiorników wodnych i zmniejszeniem nacisków, niezbędnym dla osiągnięcia celu dobrego stanu wg Art. 11(1) ramowej dyrektywy wodnej, zgodnie z którą Państwa Członkowskie są zobowiązane do opracowania programu środków „uwzględniając wyniki analiz wymaganych na mocy art. 5” (analiza presji i oddziaływań) „dla osiągnięcia celów ustalonych na mocy art. 4” (dobry stan wód). W art. 11 ust. 8 wskazano również, że programy środków działania należy poddawać przeglądowi co sześć lat. W celu uzyskania dalszych informacji zob. wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie ramowej dyrektywy wodnej na 2016 r.: http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016/Guidance/WFD_ReportingGuidance.pdf, zgodnie z rozdziałem 10.1.8.2, s. 245 (opis kwestii, z których państwa członkowskie muszą zdać sprawozdanie, jeżeli chodzi o wskaźniki sygnalizujące lukę w odniesieniu do każdego rodzaju znaczącego oddziaływania lub substancji chemicznej) oraz sekcjami 10.1.4 i 10.1.5.

³⁰ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. U. L 135, 30.05.1991, s. 40–52).

³¹ Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. U. L 375, 31.12.1991, s. 1–8).

³² Dyrektywa 2006/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lutego 2006 r. dotycząca zarządzania jakością wody w kąpieliskach i uchylająca dyrektywę 76/160/EWG (Dz. U. L 64, 4.03.2006, s. 37– 51).

³³ Dyrektywa 2006/118/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. U. L 372 z 27.12.2006, s. 19–31).

³⁴ Dyrektywa 2013/39/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 sierpnia 2013 r. zmieniająca dyrektywy 2000/60/WE i 2008/105/WE w zakresie substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. L 226, 24.08.2013, s. 1–17)

³⁵ „Odpowiednie substytuty” to inne substancje chemiczne, dzięki którym osiąga się ten sam pożądany efekt, lecz przy ograniczonym wpływie na środowisko.

bagiennych;

- Innowacyjnych narzędzi oraz technik zapobiegania i ochrony wspierających politykę, planowanie przestrzenne, ograniczanie ryzyka, odporność na skutki zdarzeń oraz zarządzanie sytuacjami wyjątkowymi i/lub
 - Innowacyjnej zintegrowanej oceny ryzyka i podejścia zarządczego uwzględniającego podatność na zagrożenia społeczne i ukierunkowanego na poprawę odporności i jednocześnie zapewnienie akceptacji społecznej.
- Innowacyjne projekty ukierunkowane na presje hydromorfologiczne zidentyfikowane w planach gospodarowania wodami w dorzeczu i wynikające z użytkowania gruntów lub korzystania z wód, ukierunkowane na osiągnięcie dobrego stanu wód lub potencjału w tym względzie, zgodnie z wymogami określonymi w celach ramowej dyrektywy wodnej oraz celami unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności. Mogą to być również projekty ukierunkowane na opracowanie technik i rozwiązań z zakresu zarządzania transportem osadów, z zapewnieniem ekologicznego przepływu, usunięcia przeszkód itd.
- Wdrożenie innowacyjnych środków oszczędzania wody w celu ograniczenia presji ilościowej i jakościowej na zbiorniki/ zasoby wodne. Są to m.in. środki ograniczania nadmiernego poboru wody, z uwzględnieniem założeń gospodarki o obiegu zamkniętym.

3.2. Zarządzanie zasobami wód morskich i przybrzeżnych

- Zastosowanie innowacyjnych rozwiązań (narzędzi, technologii lub praktyk), aby zapewnić ochronę i zachowanie mórz, oceanów i ich wybrzeży poprzez promowanie zrównoważonej działalności człowieka w środowisku morskim. Do zakresu tych działań należą inicjatywy ukierunkowane na ograniczenie presji działalności człowieka na środowisko morskie i zmierzające ku rozwiązaniu co najmniej jednego z następujących problemów, budzących poważne obawy:
- hałasu podmorskiego,
 - odpadów morskich i/lub zanieczyszczeń (usuwanie ich u źródła lub na morzu - przy czym działania prewencyjne mają pierwszeństwo przed oczyszczaniem),
 - fizycznego uszkodzenia dna morskiego,
 - analizy i ograniczenia skutków eksploatacji i eksploracji zasobów głębinowych,
 - nadmiernych połowów i/lub przypadkowych przyłowów,
 - substancji biogennych i materii organicznej pochodzących z rolnictwa lub akwakultury i/lub
 - nawigacji (np. w związku z pogłębianiem kanałów nawigacyjnych, z dróg żeglugowych).

3.3. Usługi wodne

- Zastosowanie innowacyjnych technologii i narzędzi obsługujących systemy uzdatniania wody pitnej i oczyszczania ścieków komunalnych, poprzez co najmniej jedno z poniższych:
- wykorzystanie procesów zasobooszczędnych do świadczenia usług

- wodnych,³⁶
- wdrażanie procesów, które mają wyeliminować obecność zanieczyszczeń rosnącego ryzyka,
 - oczyszczanie wody pitnej i/lub ścieków w celu ponownego wykorzystania, w sposób gwarantujący najwyższy poziom bezpieczeństwa, tzn. skuteczność oczyszczania pod względem eliminacji patogenów (wirusów, bakterii).
- Zastosowanie innowacyjnych narzędzi, zapewniających zasobooszczędne świadczenie usług wodnych w sposób zgodny ze zmienioną dyrektywą w sprawie wody pitnej i Dyrektywą w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, na rzecz ludności zamieszkującej tereny wiejskie³⁷.
- Poprawa skuteczności i efektywności innowacyjnych rozwiązań i/lub innowacyjne metody oczyszczania w przypadku wody poddanej recyklingowi/odzyskanej poprzez wdrożenie co najmniej jednego z poniższych rozwiązań:
- Koncepcji (alternatywnych) zaopatrzenia w wodę, oczyszczania ścieków, ponownego wykorzystania (w stosownych przypadkach, zgodnie z postanowieniami Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody PE/12/2020/INIT), odzyskiwania i poddania zasobów recyklingowi³⁸;
 - Metod kontroli źródeł i miejscowe technologie ograniczania zrzutów zanieczyszczeń rosnącego ryzyka (np. farmaceutyków¹³, nanocząsteczek, włókien tkanin) i/lub patogenów wraz ze ściekami wodnymi;
 - Podejść systemowych mających na celu unikanie strat wody, energii i zasobów w produkcji przemysłowej i/lub w świadczeniu usług wodnych.

4. GLEBA

Działania na rzecz realizacji zobowiązań dotyczących gleby, zawartych w unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności Biologicznej do 2030 roku:

- Wdrażanie działań mających na celu ochronę jakości gleby w UE, włącznie z działaniami innowacyjnymi:
- propagowanie transformacji w kierunku zrównoważonych praktyk zarządzania glebą i gruntami, promowanie i zwiększanie skali innowacyjnych technik zarządzania glebą i gruntami oraz zwiększanie skali wdrażania zrównoważonego zarządzania glebą w celu eliminowania i zapobiegania wystąpieniu szkodliwych skutków (erozji, zanieczyszczenia, redukcji zawartości węgla organicznego w glebie itd.) oraz niekorzystnego

³⁶ Np. w celu ograniczenia zużycia energii w związku z oczyszczaniem i gospodarką wodną oraz stratami wody.

³⁷ Przez ludność zamieszkującą tereny wiejskie rozumie się ludność żyjącą poza obszarami miejskimi. Obszary miejskie identyfikuje się za pomocą następującej metody: 1. próg gęstości zaludnienia (300 mieszkańców na km²) stosowany do komórek siatki o powierzchni 1 km²; 2. próg wielkości minimalnej (5 000 mieszkańców) stosowany do zgrupowanych komórek siatki, w przypadku których przekroczony został próg gęstości. Więcej informacji można znaleźć na stronie: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology.

³⁸ Np. składników odżywczych (P, K, N) i związków organicznych ze źródeł lądowych.

wpływu na świadczone usługi ekosystemowe w odniesieniu do gleby i/lub

- przygotowanie się na ekstremalne warunki pogodowe i zwalczanie pustynnienia, w celu zwiększenia odporności sektorów rolnictwa i turystyki na zagrożenia klimatyczne (np. powodzie, erozja gleby, susze) poprzez zwiększanie skali wdrażania skutecznych rozwiązań wdrażanych w oparciu o zasoby przyrody.
- Odbudowa, ochrona i poprawa stanu gleby oraz zapobieganie jej degradacji łącznie ze stratami gleby, także poprzez działania innowacyjne:
- utrzymanie poziomu żyzności i różnorodności biologicznej gleby, przywracanie ich po zanieczyszczeniu i zwiększanie ich potencjału poprawy jakości wody, wdrażanie efektywnych kosztowo rozwiązań w zakresie dochodzenia, oceny i środków zaradczych w przypadku punktowego i rozproszonego zanieczyszczenia gleby,
 - wspieranie praktyk zrównoważonego zarządzania glebą i gruntami, łącznie z narzędziami ukierunkowanymi na usuwanie CO₂,
 - zwalczanie degradacji gleby łącznie z jej utratą w celu ochrony zasobów ziemi ("neutralność degradacji gruntów") i/lub
 - wdrażanie efektywnych kosztowo rozwiązań na rzecz rozszczelnienia już uszczelnionych gruntów.

5. HAŁAS

W ramach tego działu pierwszeństwo otrzymają projekty realizowane na obszarach miejskich, w celu poprawy sytuacji jak największej liczby osób.

- Znaczące obniżenie poziomu hałasu w gęsto zaludnionych obszarach miejskich poprzez zastosowanie rozwiązań zrównoważonych środowiskowo i ekonomicznie; przykładowo, poprzez zastosowanie powierzchni o niskim poziomie emisji hałasu i/lub opon, dla których koszty cyklu życia są porównywalne do tych o powierzchniach

standardowych i/lub opon, barier o niewielkiej wysokości, wywierających jedynie nieznaczny wpływ na krajobraz i ekologicznych materiałów, lub ograniczanie hałasu generowanego przez ruch kolejowy lub lotniczy.

6. SUBSTANCJE CHEMICZNE

- Zapobieganie i redukcja wpływu na środowisko lub zdrowie ludzi substancji niebezpiecznych, w szczególności należących do co najmniej jednej z wymienionych grup:

- Substancji zidentyfikowanych jako budzące obawy (w tym substancje zaburzające funkcjonowanie układu hormonalnego i substancje trwałe)³⁹;

³⁹ Substancje zidentyfikowane jako wywierające długoterminowy wpływ na zdrowie ludzkie lub na środowisko (m.in. lista kandydata w REACH i Załącznik VI do Rozporządzenia CLP).

- połączonego oddziaływania substancji;
 - nanomateriałów;
 - produktów biobójczych i/lub pestycydów;
 - PFAS (związków per- i polifluoroalkilowych).
- Cel ten zostanie osiągnięty poprzez innowacje w zakresie bezpiecznych i zrównoważonych metod projektowania chemikaliów, materiałów i produktów oraz promowanie stopniowego wycofywania substancji potencjalnie niebezpiecznych.
- Zapobieganie i redukcja wpływu na środowisko lub życie ludzkie produkcji i użytkowania substancji chemicznych w całym łańcuchu wartości w celu promowania:
- a. rozwoju technologii zielonych i cyfrowych/inteligentnych
 - b. zaawansowanych materiałów
- produkcji przemysłowej oraz eksploatacji środków chemicznych, odznaczającej się niskim poziomem emisji węgla i wpływu na środowisko naturalne
- Innowacje cyfrowe w zakresie zaawansowanych narzędzi, metod i modeli, oraz potencjału analizy danych, m.in. w celu odejścia od badań na zwierzętach.
- Wdrażanie rozwiązań bezpiecznych i zrównoważonych rozwiązań projektowych, m.in. poprzez opracowywanie, komercjalizację, wdrażanie i upowszechnienie substancji, materiałów i produktów bezpiecznych i zrównoważonych https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/OEF_method.pdf
- Zapewnienie całościowego zrównoważenia działań polega na minimalizacji łącznego śladu środowiskowego, w szczególności w odniesieniu do zmian klimatu, wykorzystania zasobów, ekosystemów i różnorodności biologicznej z perspektywy cyklu życia.
- Ułatwienie wdrożenia Dyrektywy Seveso III (dyrektywy 2012/18/UE) w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi dzięki wprowadzeniu szczególnie opłacalnych narzędzi metodologicznych do sporządzenia mapy ryzyka dla zdrowia człowieka i ryzyka środowiskowego oraz przeciwdziałania efektom domina. Projekty przewidują demonstracyjne stosowanie tych narzędzi przez różne zobowiązane do tego podmioty oraz realizowanie środków zapobiegających ryzyku lub zmniejszających ryzyko na ich podstawie.

7. NOWY EUROPEJSKI BAUHAUS

W styczniu 2021 r., Komisja uruchomiła inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus (NEB) - projekt ekologiczny, ekonomiczny i kulturowy, który łączy zasady projektowania, zrównoważonego rozwoju, dostępności i przystępności cenowej na rzecz wdrażania europejskiego Zielonego Ładu. Istnieje potencjał wspierania tej inicjatywy w ramach podprogramu LIFE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym oraz podprogramu LIFE Przyroda i Różnorodność Biologiczna.

W szczególności następujące propozycje projektów, przyczyniające się do wdrażania inicjatywy Nowy Europejski Bauhaus będą miały pierwszeństwo otrzymania wsparcia z programu LIFE:

- Wnioski ukierunkowane na całościowe zmniejszanie⁴⁰ wpływu nowych

⁴⁰ Uwzględniające takie aspekty, jak podejście oparte na cyklu życia i zielone zamówienia publiczne

budynków na środowisko;

- Wnioski w zakresie dystryktów obiegu zamkniętego, w ramach których powstają obiegowe łańcuchy wartości, sprzyjające rozwojowi gospodarki miejskiej przy jednoczesnej rewitalizacji obszarów miejskich i terytorialnych.
- Wnioski dotyczące projektów utrzymania lub odbudowy różnorodności biologicznej, przyczyniające się do wdrażania inicjatywy Nowy Europejski Bauhaus. Mogą one obejmować, przykładowo, demonstrowanie przyjaznych dla różnorodności biologicznej praktyk w zakresie izolacji energetycznej budynków, innowacyjne podejścia architektoniczne na rzecz projektowania budynków przyjaznych dzięki przyrodzie itd.

Zakres - działania, które mogą otrzymać finansowanie

Celem niniejszego tematu jest realizacja Projektów dotyczących działań standardowych (SAP), których celem jest realizacja założeń podprogramu „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”. SAP zdefiniowano w punkcie 2 (Typ działania), a ogólne cele podprogramu - w punkcie 1 („Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”)

SAP skoncentrowane wyłącznie na zagadnieniach zarządzania środowiskiem podlegają wyłączeniu z tego tematu i są objęte tematem powiązaniem o identyfikatorze LIFE-2022-SAP-ENV-GOV.

Kraje trzecie powiązane z Programem LIFE: Ocena każdego wniosku zostanie przeprowadzona zgodnie z postanowieniami odpowiedniego porozumienia o przystąpieniu.

Oczekiwane efekty

Oczekuje się, że wnioskodawcy zdefiniują, obliczą, objaśnią i osiągną oczekiwane efekty opisane w kryterium „Wpływ” (zob. punkt 9).

Wszystkie projekty LIFE objęte będą obowiązkiem zgłaszania oczekiwanych wyników i efektów z uwzględnieniem Kluczowych Wskaźników Efektywności (KPI) LIFE. KPI przyczynią się do oceny wpływu projektu LIFE na poziomie środowiskowym, ale także społeczno-ekonomicznym (np. poprzez działania ukierunkowane na lokalną gospodarkę i populację).

Wnioskodawcy powinni zapoznać się ze wskaźnikami podanymi w Części C wniosku eGrant i je wypełnić, podając oczekiwane efekty projektu. Dane podane w Części C powinny być spójne z opisem wpływu w sekcji 2 Części B Formularza Wniosku.

Jeżeli Część C nie obejmuje wskaźników wpływu, które mają znaczenie dla Państwa projektu (np. ograniczenie emisji NOx w przypadku projektów dotyczących jakości powietrza), należy skorzystać ze wskaźnika „Inne KPI właściwe dla projektu” w Części C i przedstawić odpowiedni opis tych wskaźników w sekcji 2 Części B Formularza Wniosku.

W trakcie realizacji projektu wnioskodawca zostanie poproszony o uszczegółowienie podanych informacji na temat KPI.

Poziom dofinansowania

Projekty dotyczące działań standardowych (SAP) - maksymalny poziom dofinansowania to 60%.

LIFE-2022-SAP-ENV-GOV – Zarządzanie środowiskiem

Cele - Tematy i priorytety

Celem jest ułatwienie przejścia na gospodarkę zrównoważoną, o obiegu zamkniętym, wolną od substancji toksycznych, energooszczędną i odporną na zmiany klimatu oraz ochrona, odbudowa i poprawa jakości środowiska.

Cel szczegółowy ma obejmować jeden lub więcej spośród następujących tematów (opis został doprecyzowany w kolejnych punktach):

1. Działania wspierające procesy podejmowania decyzji przez organy administracji publicznej oraz podejścia realizowane w oparciu o zasadę dobrowolności
2. Zapewnienie zgodności z przepisami środowiskowymi i dostęp do wymiaru sprawiedliwości
3. Inicjatywy, których celem jest zmiana zachowań i podnoszenie świadomości

Uwaga: w zakresie, w jakim projekt jest zgodny z określonymi w zaproszeniu priorytetami (część kryterium przyznania dofinansowania nr 1), ocena zostanie przeprowadzona wyłącznie na podstawie tematów zidentyfikowanych i opisanych w punkcie „Zgodność z celami programu LIFE i tematem zaproszenia” Standardowego formularza wniosku. Proszę także zwrócić uwagę, że rozpatrywane będą maksymalnie dwa pod-tematy. „Działania wspierające organy administracji publicznej... działania dobrowolne” oraz „Zmiany zachowań... inicjatywy.”).

1. DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE PROCESY PODEJMOWANIA DECYZJI PRZEZ ORGANY ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ ORAZ STRATEGIE REALIZOWANE W OPARCIU O ZASADĘ DOBROWOLNOŚCI

Zwiększanie potencjału administracji publicznej w zakresie wdrażania holistycznej wizji środowiska, włącznie z zarządzaniem, monitorowaniem, oceną planów, programów i inicjatyw środowiskowych, poprzez angażowanie odpowiedzialnych władz, m.in. w drodze współpracy instytucjonalnej na różnych poziomach terytorialnych i/lub w stosownych przypadkach we współpracy z podmiotami prywatnymi, w celu uruchomienia synergii, zredukowania obciążenia administracyjnego i/lub zoptymalizowania efektów dla środowiska. Działania te przyczynią się, w stosownych przypadkach, do wdrożenia Agendy ONZ 2030 na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Projekty muszą być ukierunkowane na realizację jednego lub więcej spośród następujących celów:

- Plany, programy, inicjatywy, analizy, przeglądy i oceny
 - Krajowe programy ograniczania zanieczyszczenia powietrza⁴¹;
 - Plany Ochrony Powietrza
 - Programy obejmujące środki, analizy i przeglądy związane z Planami gospodarowania wodami w dorzeczach;
 - Plany zarządzania ryzykiem powodziowym⁴²;

⁴¹ Dyrektywa (UE) 2016/2284 w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, Dz. Urz. L 344, 17.12.2016, s.1

⁴² Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. Urz. L 288, 6.11.2007, s. 27-34).

- Plany działań w zakresie azotanów⁴³;
- Plany gospodarki odpadami;
- Krajowe lub Regionalne Plany Działania, Strategie, mapy drogowe itp. dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym⁴⁴;
- Działania, środki i plany wdrażania Porozumienia Green City Accord⁴⁵;
- Krajowe Plany Działania w zakresie radonu⁴⁶

i/lub

- Decyzje dotyczące:
 - emisji przemysłowych;
 - gospodarki odpadami;
 - zanieczyszczenia i poboru wody⁴⁷.

Opracowywanie, promowanie, wdrażanie i/lub ujednoczenie co najmniej jednego z poniższych działań dobrowolnych i ich wykorzystywanie przez podmioty, których celem jest ograniczenie wpływu na środowisko ich działalności, produktów i usług:

- Przeprowadzana przez osobę trzecią weryfikacja efektywności w zakresie technologii innowacyjnych, gdy są one gotowe do wprowadzenia na rynek, taka jak Weryfikacja Technologii Środowiskowych (ETV)⁴⁸;
- Zasady dotyczące kategorii śladu środowiskowego produktu (PEFCR) i/lub zasady sektorowe dotyczące śladu środowiskowego organizacji (OEFSR) na szczeblu europejskim w odniesieniu do produktów i sektorów nie objętych dotąd istniejącymi PEFCR/OEFSR i związane z nimi bazy danych wysokiej jakości, bazujące na ostatniej dostępnej wersji europejskich metod w zakresie śladu środowiskowego⁴⁹ oraz najnowsze dostępne wytyczne⁵⁰;
- Unijny ekoznak⁵¹ służący promocji produktów (towarów i usług) o doskonałej

⁴³ Dyrektywa Rady 91/676/EWG dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. Urz. L 375, 31.12.1991, s. 1).

⁴⁴ Tego rodzaju Plany, Strategie, Plany Działania itp. mają być: oficjalnie zatwierdzone, włącznie z określonymi, mierzalnymi działaniami lub celami, z jednoznacznie określonym harmonogramem, oraz muszą być zgodne z celami Planu Działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym.

⁴⁵ W ramach porozumienia Green City Accord, władze lokalne UE zobowiązują się sprawić, aby ich miasta stały się bardziej zielone, czyste i zdrowe dzięki realizacji do roku 2030 następujących pięciu celów: 1) znacząca poprawa jakości powietrza, 2) znaczne postępy w poprawie jakości wody i efektywności jej zużycia, 3) znaczące postępy w zakresie ochrony i poprawy różnorodności biologicznej obszarów miejskich, 4) istotna poprawa w zakresie zarządzania odpadami komunalnymi, ograniczenie ilości odpadów wytwarzanych i odprowadzanych na składowiska, zwiększenie zakresu ponownego zużycia, naprawy i recyklingu zgodnie z założeniami gospodarki o obiegu zamkniętym, 5) znaczące obniżenie zanieczyszczenia hałasem.

⁴⁶ Dyrektywa Rady 2013/59/Euratom z dnia 5 grudnia 2013 r. ustanawiająca podstawowe normy bezpieczeństwa w celu ochrony przed zagrożeniami wynikającymi z narażenia na działanie promieniowania jonizującego

⁴⁷ Włącznie z analizą niezbędną do określenia efektywnej polityki kształtowania cen wody.

⁴⁸ zob. https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en

⁴⁹ Zalecenie Komisji z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie stosowania wspólnych metod pomiaru efektywności środowiskowej w cyklu życia produktów i organizacji oraz informowania o niej, Dz. U. 124/1, 4.05.2013, s. 1-210. Patrz także https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEF_method.pdf i https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/OEF_method.pdf

⁵⁰ [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVFP/Documents+of+common+interest.The+development+of+PEFCRs+and+OEFSRs+has+to+respect+processes+established+at+EU+level+for+developing+them.+Projects+will+only+be+accepted+if+there+are+open+opportunities+\(e.g.+calls+for+volunteers/expression+of+interest\)+for+the+development+of+PEFCRs/OEFSRs.](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVFP/Documents+of+common+interest.The+development+of+PEFCRs+and+OEFSRs+has+to+respect+processes+established+at+EU+level+for+developing+them.+Projects+will+only+be+accepted+if+there+are+open+opportunities+(e.g.+calls+for+volunteers/expression+of+interest)+for+the+development+of+PEFCRs/OEFSRs.) Patrz https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEF_method.pdf i https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/OEF_method.pdf Patrz https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en

⁵¹ Zalecenie Komisji z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie stosowania wspólnych metod pomiaru efektywności środowiskowej w cyklu życia produktów i organizacji oraz informowania o niej, Dz. Urz. 124/1 4.5.2013, s. 1-210. Patrz także https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEF_method.pdf i https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/OEF_method.pdf

efektywności środowiskowej we wszystkich sektorach, których produkty te dotyczą, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i finansów, oraz jako narzędzie promowania zrównoważonych wzorców konsumpcji i stylów życia. W szerszej perspektywie, propagowanie stosowania uznanych formalnie ekoznaków⁵²;

- Działania, usługi, sieci i innowacyjne modele biznesowe na rzecz propagowania eksploatacji produktów używanych, naprawionych, odnowionych, przetworzonych, również w powiązaniu z trwałością produktu i jego planowanego starzenia⁵³; Opracowanie wskaźników powiązanych z polityką produktową.
- Zielone zamówienia publiczne sprzyjające tworzeniu gospodarki o obiegu zamkniętym⁵⁴: wspólne specyfikacje przetargowe i/lub narzędzia monitorowania absorpcji dla organów publicznych o zbliżonym zapotrzebowaniu na produkty/usługi w celu wspomoczenia ich promocji. Należy rozważyć możliwość obligatoryjnego zastosowania procedury zielonych zamówień publicznych;
- Łączenie regulacyjnych, finansowych lub reputacyjnych środków zachęty z efektami działalności środowiskowej przez stosowanie EMAS⁵⁵;
- Ocena i raportowanie wyników w zakresie zgodności budynków z zasadami zrównoważonego rozwoju⁵⁶, za pomocą unijnych ram zrównoważonego budownictwa Level(s), obejmujących kluczowe wskaźniki⁵⁷.

2. ZAPEWNIENIE ZGODNOŚCI Z PRZEPISAMI ŚRODOWISKOWYMI I DOSTĘP DO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

- Wspieranie zapewniania zgodności z przepisami środowiskowymi poprzez:

- tworzenie nowych, lub, jeśli istnieją, ulepszanie istniejących transgranicznych, krajowych lub regionalnych sieci praktyków lub ekspertów z dziedziny zapewniania zgodności; i/lub tworzenie, lub, jeśli istnieją, rozwijanie profesjonalnych kwalifikacji i szkoleń⁵⁸ w celu zapewnienia większej zgodności z obowiązującymi instrumentami prawnymi UE (poza instrumentami regulującymi kwestie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej) poprzez promowanie, kontrolowanie i egzekwowanie zgodności, oraz zastosowanie zasady zanieczyszczający płaci, przy użyciu prawa administracyjnego, prawa karnego i odpowiedzialności za środowisko⁵⁹; i / lub

⁵⁰ [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVP/Documentsof+common+interest.+The+development+of+PEFCRs+and+OEFSRs+has+to+respect+processes+established+at+EU+level+for+developing+them.+Projects+will+only+be+accepted+if+there+are+open+opportunities+\(e.g.+calls+for+volunteers/expression+of+interest\)+for+the+development.eu/permalink/OEF_method.pdf](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVP/Documentsof+common+interest.+The+development+of+PEFCRs+and+OEFSRs+has+to+respect+processes+established+at+EU+level+for+developing+them.+Projects+will+only+be+accepted+if+there+are+open+opportunities+(e.g.+calls+for+volunteers/expression+of+interest)+for+the+development.eu/permalink/OEF_method.pdf)

⁵¹ <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>

⁵² <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/useful-links.html>

⁵³ z licznikiem zużycia, obniżonym podatkiem VAT na naprawę, przedłużenie zgodnej z prawem gwarancji itd.

⁵⁴ https://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm

⁵⁵ https://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

⁵⁶ http://susDroc.irc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/

⁵⁷ https://ec.europa.eu/environment/toDics/circular-economy/levels_en

⁵⁸ W ramach projektów należy zadbać o powiązanie kwalifikacji oraz szkoleń z uprawnieniami akademickimi oraz zmaksymalizować możliwości, jakie niesie za sobą technologia informacyjna, przy pomocy takich środków, jak seminaria internetowe oraz masowe, otwarte kursy internetowe (MOOC), aby umożliwić dotarcie z nauczaniem na odległość do jak największej liczby praktyków i w jak najbardziej opłacalny sposób.

⁵⁹ Zob. w szczególności Dyrektywę w sprawie odpowiedzialności za środowisko, Dyrektywa 2004/35/WE w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu, OJL 143, 30.04.2004, Dz.U. s. 56-75.

- poprzez opracowanie i wdrażanie strategii i polityk i/lub opracowanie i stosowanie innowacyjnych narzędzi i działań w celu promowania, monitorowania i egzekwowania przestrzegania przepisów z obowiązującymi instrumentami środowiskowymi UE w zakresie ochrony środowiska (z wyłączeniem instrumentów regulujących kwestie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej) oraz zapewnienie stosowania zasady „zanieczyszczający płaci” poprzez odpowiedzialność za środowisko; i/lub
- angażowanie obywateli i innych w promowanie i monitorowanie przestrzegania przepisów oraz zapewnienie stosowania odpowiedzialności za środowisko⁶⁰.

Objaśnienie:

Wśród specjalistów w zakresie zapewnienia zgodności z przepisami środowiskowymi mogą znajdować się osoby pracujące dla urzędów i organów na których ciąży obowiązek zapewnienia zgodności w tym zakresie, takich jak organy lokalne, regionalne, policyjne i celne, agencje i inspektoraty środowiska, najwyższe organy kontroli publicznej i sądownictwo. Mogą do nich należeć również organizacje pozarządowe oraz przedstawiciele środowiska akademickiego i badacze specjalizujący się w co najmniej jednym aspekcie zapewniania zgodności z przepisami. Jeżeli chodzi o kwalifikacje zawodowe i szkolenia, to w ramach projektów należy zapewnić ich uwierzytelnienie oraz zmaksymalizować możliwości, jakie niesie za sobą technologia informatyczna, przy pomocy takich środków, jak seminaria internetowe oraz masowe, otwarte kursy internetowe (MOOC), aby umożliwić dotarcie z nauczaniem na odległość do jak największej liczby praktyków i w jak najbardziej oszczędny sposób. Systemy i techniki promocji mogą obejmować stosowanie poradnictwa, usług doradczych, kampanii uświadamiających, umów partnerskich lub systemów samokontroli, które pomagają podmiotom odpowiedzialnym w przestrzeganiu przepisów. Strategie i polityki mają na celu organizację działań i interwencji na wysokim szczeblu, zwłaszcza tych opartych na ryzyku. Systemy i techniki monitorowania mogą odnosić się do inspekcji na miejscu, nadzoru (w tym za pomocą satelitów i dronów), kontroli na miejscu, gromadzenia danych wywiadowczych, analizy branżowej, dochodzeń policyjnych, analizy danych i audytów środowiskowych. Techniki monitorowania i egzekwowania przepisów mogą mieć podobnie szeroki zakres. Elektroniczne systemy rozpatrywania skarg, gorące linie, obserwatoria obywatelskie i inne platformy nauki obywatelskiej mogą ułatwić zaangażowanie obywateli. Platformy aktywności obywatelskiej mogą m.in. dać właściwym krajowym, regionalnym i lokalnym władzom możliwość zaangażowania obywateli w monitorowanie stanu środowiska i inne formy monitorowania, a jednocześnie generować bardziej zharmonizowane i przydatne dane.

Promowanie efektywnego udziału społeczeństwa oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości w kwestiach dotyczących ochrony środowiska⁶¹ wśród społeczeństwa, organizacji pozarządowych, prawników, sędziów, organów administracji publicznej lub innych zainteresowanych stron, z myślą o zwiększeniu wiedzy i zrozumienia oraz stosowania skutecznych środków udziału społeczeństwa⁶² i/lub dostępu do wymiaru sprawiedliwości, ze szczególnym naciskiem na ochronę zdrowia i dobrostanu ludzi oraz ochronę jakości środowiska za pomocą instrumentów

⁶⁰ zob. Vademecum w sprawie obsługi reklamacji i angażowania obywateli, przyjęte przez Forum Zgodności i Zarządzania Środowiskiem w roku 2019, oraz przewodnik podsumowujący dla administracji krajowych.

⁶¹ Zob., w szczególności, Komunikat Komisji odnośnie do poprawy dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (COM(2020) 643) oraz Obwieszczenie Komisji w sprawie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w dziedzinie ochrony środowiska (2017/2616, OJ C 275, 18.08.2017, s. 1-39.)

⁶² Korzystanie m.in. z platform online

unijnych, określających wymogi w zakresie powietrza, wody i gospodarki odpadami oraz odpowiedzialności za środowisko⁶³. Projekty powinny bazować na gotowych modułach i know-how w dziedzinie prawa ochrony środowiska, opracowanego przez Komisję oraz na obwieszczeniu Komisji w sprawie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w związku ze sprawami dotyczącymi środowiska oraz na materiałach pokrewnych⁶⁴.

3. INICJATYWY, KTÓRYCH CELEM JEST ZMIANA ZACHOWAŃ I PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI

W ocenie europejskiej wartości dodanej proponowanych projektów uwzględniany będzie zakres geograficzny inicjatyw na rzecz zmiany zachowań i podnoszenia świadomości.

Podnoszenie poziomu świadomości w zakresie problemów środowiskowych, unijnych polityk środowiskowych, narzędzi i/lub przepisów wśród odpowiednich grup docelowych mające na celu zmianę ich percepcji, a także wspieranie wdrażania zachowań i praktyk ekologicznych i/lub bezpośredniego zaangażowania obywateli. Wnioskodawcy mają obowiązek dostarczyć istotne dowody na to, że zmiana poziomu świadomości⁶⁵ w obszarze (obszarach) przedmiotowych projektu jest kluczowa dla wsparcia prawidłowego wdrożenia i/lub przyszłego rozwoju unijnych polityk, narzędzi i/lub przepisów środowiskowych.

Działania zwiększające poziom świadomości powinny mieć możliwie najszerszy zasięg stosowany dla określonych kwestii przedmiotowych⁶⁶. Działania te przyczynią się, w stosownych przypadkach, do wdrożenia Agendy ONZ 2030 na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Problemy środowiskowe, przedmiotowe polityki, narzędzia i/lub ustawodawstwo UE z zakresu ochrony środowiska, stanowiące cel projektu, powinny być bezpośrednio powiązane z jednym lub wieloma priorytetami określonymi w następujących dokumentach:

- Europejski Zielony Ład - podnoszenie świadomości na temat wpływu na środowisko w celu wspierania transformacji w kierunku lepszego zrównoważenia przemysłu spożywczego, energetycznego, mobilności i systemów budownictwa oraz włączenia zagadnień ochrony środowiska w główny nurt polityki i działań zgodnie z zielonym przyrzeczeniem „Nie szkodzić”;
- Plan Działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym - zapobieganie generowaniu odpadów i zmniejszanie ich ilości, zrównoważona produkcja, zrównoważone produkty, usługi i modele biznesowe, zrównoważona konsumpcja i transformacja wzorców konsumpcyjnych, w szczególności w sektorach o najwyższym zużyciu zasobów, które stoją przed większymi wyzwaniami z zakresu zrównoważonego rozwoju, takimi jak przemysł tekstylny, chemiczny (włącznie z tworzywami sztucznymi), budownictwo i budynki, elektronika i ITK (Technologie informacyjne i komunikacyjne), baterie oraz pojazdy;

⁶³ Dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za środowisko ma znaczenie w kontekście dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

⁶⁴ http://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm

⁶⁵ Poziom świadomości definiuje się tutaj jako udział odbiorców docelowych zaznajomionych z pomysłem/terminem/produktem/koncepcją/wyzwaniem środowiskowym itd., które jest przedmiotem projektu objętego wnioskiem o dotację LIFE.

⁶⁶ Co do zasady projekty te powinny być zatem m.in. w pełni ukierunkowane na państwo członkowskie, kilka państw członkowskich lub całą UE, cały sektor rynku lub duży obszar metropolitalny.

– Plan Działania „Zero Zanieczyszczeń” w zakresie ochrony obywateli przed presjami środowiskowymi i zagrożeniami dla zdrowia w związku z przyjętym przez Europę celem wyeliminowania zanieczyszczeń oraz środków budowania nietoksycznego środowiska, w tym w szczególności zrównoważonego stosowania i zarządzania chemikaliami oraz promowania czystego powietrza.

Zakres - działania, które mogą otrzymać finansowanie

Celem niniejszego tematu jest realizacja Projektów dotyczących działań standardowych (SAP), których celem jest realizacja założeń podprogramu „Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”. SAP zdefiniowano w punkcie 2 (Typ działania), a ogólne cele podprogramu - w punkcie 1 („Gospodarka o obiegu zamkniętym i jakość życia”).

Niniejszy temat obejmuje wyłącznie projekty z dziedziny zarządzania środowiskiem, natomiast inne projekty, spełniające kryteria określone w powiązonym dokumencie naboru opatrzonym symbolem LIFE-2022-SAP-ENV-ENVIRONMENT, jak również LIFE-2022-SAP-NAT-GOV, podlegają wyłączeniu z jego zakresu.

Kraje trzecie powiązane z Programem LIFE: Ocena każdego wniosku zostanie przeprowadzona zgodnie z postanowieniami odpowiedniego porozumienia o przystąpieniu.

Oczekiwane efekty

Oczekuje się, że wnioskodawcy zdefiniują, obliczą, objaśnią i osiągną oczekiwane efekty opisane w kryterium „Wpływ” (zob. punkt 9).

Wszystkie projekty LIFE objęte będą obowiązkiem zgłaszania oczekiwanych wyników i efektów z uwzględnieniem Kluczowych Wskaźników Efektywności (KPI) LIFE. KPI przyczynią się do oceny wpływu projektu LIFE na poziomie środowiskowym, ale także społeczno-ekonomicznym (np. poprzez działania ukierunkowane na lokalną gospodarkę i populację).

Wnioskodawcy powinni zapoznać się ze wskaźnikami podanymi w Części C wniosku eGrant i je wypełnić, podając oczekiwane efekty projektu. Dane podane w Części C powinny być spójne z opisem wpływu w sekcji 2 Części B Formularza Wniosku.

Jeżeli Część C nie obejmuje wskaźników wpływu, które mają znaczenie dla Państwa projektu (np. ograniczenie emisji NOx w przypadku projektów w zakresie Planów Jakości Powietrza), należy skorzystać ze wskaźnika „Inne KPI właściwe dla projektu” w Części C i przedstawić odpowiedni opis tych wskaźników w sekcji 2 Części B Formularza Wniosku.

W trakcie realizacji projektu wnioskodawca zostanie poproszony o uszczegółowienie podanych informacji na temat KPI.

Poziom dofinansowania

Projekty dotyczące działań standardowych (SAP) - maksymalny poziom dofinansowania to 60%.

3. Dostępny budżet

Dostępny budżet w związku z naborem wynosi 98.320.656 EUR.

Orientacyjne dane na temat budżetu dla poszczególnych tematów zawiera poniższa tabela.

Temat	Budżet tematu	Orientacyjny zakres budżetu poszczególnych projektów	Szacowana liczba projektów objętych finansowaniem
LIFE-2022-SAP-ENV-ŚRODOWISKO: Gospodarka o obiegu zamkniętym, zasoby pochodzące z odpadów, powietrze, woda, gleba, hałas, substancje chemiczne, Bauhaus	EUR 92.320.656	2- 10 mln EUR	38 projektów
LIFE-2022-SAP-ENV-GOV - Zarządzanie środowiskiem	EUR 6.000.000	0,7- 2 mln EUR	6 projektów

Zastrzegamy sobie prawo do odstąpienia od dystrybucji całości dostępnych funduszy lub do ich redystrybucji w ramach naboru, pomiędzy obszarami priorytetowymi, w zależności od otrzymanych wniosków i wyników ich oceny.

4. Harmonogram i terminy

Harmonogram i terminy (orientacyjne)	
Ogłoszenie naboru:	17 maja 2022 r.
Termin składania wniosków:	4 października 2022 r. - 17:00:00 CET (Bruksela)
Informacje o wynikach oceny:	marzec 2023 r.
Podpisanie Umowy:	czerwiec/lipiec 2023 r.

5. Dopuszczalność i dokumenty

Wnioski muszą być złożone przed terminem składania wniosków (patrz harmonogram punkt 4).

Wnioski należy składać elektronicznie za pośrednictwem Systemu Składania Dokumentów Portalu Finansowania i Przetargów (dostępnego ze strony „Topic” w sekcji Search Funding & Tenders. Składanie wniosków w formie papierowej NIE jest możliwe.

Wnioski (w tym załączniki i dokumenty pomocnicze) muszą być składane na formularzach dostarczonych wewnątrz Systemu Składania Wniosków (⚠ NIE w formie dokumentów dostępnych na stronie Tematów - mają one wyłącznie charakter informacyjny).

Uwaga: **niezastosowanie prawidłowego szablonu może skutkować odrzuceniem wniosku. Ponadto, aby zapewnić prawidłową ocenę projektu, należy wypełnić odpowiednie części szablonu, w zależności od tego, czy zaproszenie obejmuje jeden, czy dwa etapy składania wniosków. W przypadku etapu 1 (dokument koncepcyjny), niektóre sekcje pozostawia się niewypełnione (oznaczone jako n.d.); w przypadku etapu 2 (pełen wniosek) należy wypełnić wszystkie sekcje.**

Akronim projektu — Akronim projektu musi zawierać słowo LIFE.

Wnioski muszą być kompletne i zawierać wszystkie wymagane informacje oraz załączniki i dokumenty uzupełniające:

- Formularz Wniosku Część A - zawiera dane administracyjne uczestników (przyszły koordynator, beneficjenci i podmioty stowarzyszone) oraz podsumowanie budżetu projektu (wypełniać bezpośrednio online)

Aby zapewnić prawidłową ocenę projektu, proszę kliknąć na znak „?” pojawiający się na każdym ekranie i uważnie przeczytać instrukcje wypełniania poszczególnych części.

- Formularz Wniosku Część B - zawiera opis techniczny projektu (do pobrania z Systemu Składania Wniosków w Portalu, wypełnienia, a następnie ponownego zamieszczenia na stronie)
- Część C (do wypełnienia bezpośrednio online) zawiera dodatkowe informacje o projekcie
- **obowiązkowe załączniki i dokumenty pomocnicze** (szablony są dostępne do pobrania z Systemu Składania Wniosków w Portalu, wypełnienia, a następnie ponownego zamieszczenia na stronie):
 - tabela szczegółowa budżetu
 - informacje o uczestnikach
- - załączniki opcjonalne:
 - listy intencyjne
 - deklaracje współfinansowania
 - mapy
 - opis miejsc realizacji
 - opis gatunków i siedlisk (N/D)
 - roczny raport z działań (N/D)
 - inne załączniki (np.: analizy cyklu życia, biznesplany itd.)

Uwaga: kwoty zawarte w sumarycznej tabeli budżetu (wypełnianej bezpośrednio online) muszą odpowiadać kwotom wyliczonym w szczegółowej tabeli budżetu. W przypadku niezgodności, kwoty w sumarycznej tabeli budżetu online mają znaczenie nadrzędne.

W chwili składania wniosku należy **potwierdzić uprawnienia do działania w imieniu wszystkich wnioskodawców**. Ponadto, należy potwierdzić, że informacje zawarte we wniosku są prawdziwe i kompletne, a uczestnicy spełniają warunki otrzymania finansowania UE (w szczególności pod względem kwalifikowalności, zdolności finansowej i operacyjnej, wyłączenia itd.). Przed podpisaniem umowy o udzielenie dotacji, każdy z beneficjentów i podmiotów stowarzyszonych będzie musiał potwierdzić to ponownie, podpisując stosowne oświadczenie (DoH). Wnioski niezawierające wszystkich dokumentów uzupełniających będą odrzucane.

Wniosek musi być **czytelny, dostępny i nadający się do druku**.

Maksymalna długość wniosku to 120 stron (Część B). Oceniający nie będą brali pod uwagę stron dodatkowych.

Na dalszym etapie, wnioskodawca może zostać poproszony o dostarczenie dodatkowych dokumentów (w celu potwierdzenia statusu prawnego podmiotu, weryfikacji zdolności finansowej, potwierdzenia numeru rachunku bankowego itd.).

 Więcej informacji na temat procesu składania wniosków (włącznie z zagadnieniami IT) zawiera [Podręcznik Online](#).

6. Kwalifikowalność

Kwalifikujący się uczestnicy (kwalifikujące się kraje)

Aby zostać uznanym za kwalifikowalnego wnioskodawcy (beneficjenci i podmioty stowarzyszone) muszą:

- być podmiotami prawnymi (publicznymi lub prywatnymi)
- posiadać siedzibę w jednym z kwalifikujących się państw, tzn.:
 - państwach członkowskich UE (włącznie z krajami i terytoriami zamorskimi (OCT)
 - krajach poza UE:
 - wymienionych krajach EOG i krajach związanych z Programem LIFE lub krajach, które są obecnie w trakcie negocjowania układu ustanawiającego stowarzyszenie, w przypadku których układ ten wejdzie w życie przed datą podpisania umowy o dotacji ([lista](#) krajów uczestniczących⁶⁷)
- koordynator musi mieć siedzibę w kwalifikującym się kraju.

Beneficjenci i podmioty stowarzyszone muszą zostać wpisane do [Rejestru Uczestników](#) — przed złożeniem wniosku - i podlegają walidacji przez Centralne Służby Walidacyjne (Walidacja REA). Dla celów walidacji, zostaną poproszeni o przesłanie dokumentów potwierdzających ich status prawny i pochodzenie.

Inne podmioty mogą uczestniczyć w konsorcjum w innym charakterze, na przykład jako partnerzy stowarzyszeni, podwykonawcy, strony trzecie udzielające wkładu rzeczowego itd. (patrz punkt 13).

Określone przypadki

Finansowanie w wyjątkowych przypadkach- Podmioty z innych krajów (nie wymienionych powyżej) podlegają uznaniu za kwalifikujące się w wyjątkowych przypadkach, jeśli organ dotujący uzna ich uczestnictwo za kluczowe dla wdrożenia działania (patrz program prac).

Osoby fizyczne - Osoby fizyczne NIE kwalifikują się (z wyłączeniem osób samozatrudnionych, tzn. przedsiębiorców indywidualnych w sytuacji, gdy ich firma nie posiada osobowości prawnej odrębnej od tej osoby fizycznej).

Organizacje międzynarodowe - organizacje międzynarodowe kwalifikują się. Zasady dotyczące kwalifikujących się krajów nie mają do nich zastosowania.

Podmioty bez osobowości prawnej - Podmioty, które nie mają osobowości prawnej na mocy prawa krajowego mogą uczestniczyć w wyjątkowych przypadkach pod warunkiem, że ich przedstawiciele posiadają zdolność do podejmowania zobowiązań

⁶⁷ Wnioskodawcy z krajów, które wystąpiły o przystąpienie do Programu LIFE, mogą uczestniczyć. Jednakże umowa dotacji nie zostanie podpisana, jeśli odpowiednie porozumienie o przystąpieniu nie zostanie podpisane do chwili zakończenia procesu oceny wniosków.

prawnych w ich imieniu oraz oferować gwarancje ochrony interesów finansowych UE równoważne do oferowanych przez osoby prawne⁶⁸.

Organy UE - organy UE (z wyłączeniem Wspólnego Centrum Badawczego Komisji Europejskiej) NIE mogą wchodzić w skład konsorcjum.

Stowarzyszenia i grupy interesów - Podmioty składające się z członków mogą uczestniczyć jako „pojedynczy beneficjenci” lub „beneficjenci nieposiadający osobowości prawnej”⁶⁹. Uwaga: ⚠️ jeśli działanie będzie realizowane przez członków, powinni oni także uczestniczyć (w charakterze beneficjentów lub podmiotów stowarzyszonych, w przeciwnym razie generowane przez nich koszty NIE będą kwalifikowalne).

Kraje w trakcie negocjowania układu ustanawiającego stowarzyszenie - Beneficjenci z krajów w trakcie negocjacji (patrz wyżej) mogą uczestniczyć w naborze i podpisywać umowy dotacji, jeśli negocjacje zostaną zakończone przed datą podpisania umowy (z mocą wsteczną, o ile warunek ten przewiduje umowa).

Środki restrykcyjne UE - Zasady szczególne, stosowane do niektórych podmiotów (np. podmiotów podlegających pod [środki restrykcyjne UE](#) środki restrykcyjne UE na mocy Art. 29 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) i Art. 215 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)⁷⁰ oraz podmioty objęte Wytycznymi Komisji nr [2013/C 205/05](#)⁷¹). Podmioty te nie są uprawnione do uczestnictwa w jakimkolwiek charakterze, w tym jako beneficjenci, podmioty stowarzyszone, partnerzy stowarzyszeni lub odbiorcy wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich (o ile występują).

Aby uzyskać więcej informacji, zob. [Zasady walidacji podmiotów prawnych, Powoływanie LEAR oraz Ocena zdolności finansowej.](#)

Skład konsorcjum

n/d

Kwalifikujące się działania

Kwalifikujące się działania zostały wymienione w punkcie 2 powyżej.

Projekty muszą być zgodne z polityką i priorytetami UE (np. *takimi, jak polityka w zakresie środowiska, społeczeństwa, bezpieczeństwa, przemysłu i handlu itd.*).

Wsparcie finansowe na rzecz osób trzecich jest dozwolone w podprogramach LIFE-2022-SAP-ENV-ENVIRONMENT i LIFE-2022-SAP-ENV-GOV dla dotacji i nagród na następujących warunkach:

- nabór musi być otwarty, powszechnie publikowany, zgodnie ze standardami UE w zakresie przejrzystości, równego traktowania, konfliktu interesów i poufności

Wsparcie finansowe na rzecz osób trzecich będzie akceptowane w projektach, których celem jest udzielenie wsparcia podmiotom niebędącym partnerami w projekcie (takim, jak organizacje pozarządowe, władze lokalne czy grupy obywatelskie) we wdrażaniu lub rozwijaniu inicjatyw lokalnych, które przyczynią się do realizacji celów projektu.

Wniosek musi określać jednoznacznie, dlaczego wsparcie finansowe osób trzecich jest potrzebne, w jaki sposób zostanie zrealizowane oraz zawierać listę różnego rodzaju

⁶⁸ zob. Art. 197(2)(c) Rozporządzenia finansowego UE [2018/ 1046](#).

⁶⁹ Definicje - zob. Art. 187(2) i 197(2)(c) rozporządzenia finansowego 2018/ 1046.

⁷⁰ Uwaga: Dziennik Urzędowy UE zawiera oficjalną listę, a w przypadku konfliktu postanowień, jego treść jest nadrzędna w stosunku do treści [Mapy Sankcji UE](#).

⁷¹ Wytyczne Komisji nr. [2013/C 205/05](#) dotyczące kwalifikowania się podmiotów izraelskich i ich działań na terytoriach okupowanych przez Izrael od czerwca 1967 r. do korzystania z dotacji, nagród i instrumentów finansowych finansowanych ze środków UE począwszy od 2014 r. (Dziennik Urzędowy UE C 205 z dnia 19.07.2013, str. 9-11).

działań, w związku z którymi strona trzecia może otrzymać wsparcie finansowe. Wniosek musi także jasno opisywać oczekiwane efekty.

Obszar geograficzny (kraje docelowe)

Wnioski muszą odnosić się do działań realizowanych w krajach kwalifikujących się (*patrz wyżej*).

Działania poza terytorium państw kwalifikujących się muszą realizować cele państw UE w zakresie środowiska i klimatu oraz zapewniać efektywność interwencji realizowanych w krajach kwalifikujących się (np. działania ukierunkowane na ochronę ptaków wędrownych w obszarach ich zimowania, działania wdrażane na obszarze rzeki, na której przebiega granica pomiędzy państwami, lub projekty ukierunkowane na problemy związane ze środowiskiem, które nie zostaną skutecznie ani efektywnie rozwiązane bez działań realizowanych także w krajach niekwalifikujących się).

7. Zdolność finansowa i operacyjna i wyłączenie

Zdolność finansowa

Wnioskodawcy muszą dysponować **stabilnymi i wystarczającymi zasobami** dla potrzeb skutecznego wdrożenia projektów i zapewnienia wkładu własnego. Organizacje uczestniczące w kilku projektach muszą mieć zdolność do wdrażania wszystkich tych projektów.

Weryfikacja zdolności finansowej będzie prowadzona na podstawie dokumentów, które należy pobrać z [Rejestru Uczestników](#) w ramach przygotowań do podpisania umowy dotacji (*np. rachunek zysków i strat i bilans, biznes plan, raport z audytu przeprowadzonego przez niezależnego biegłego rezydenta, potwierdzenie sald za ostatni zakończony rok obrotowy itd.*). Analiza będzie oparta na neutralnych wskaźnikach finansowych, uwzględniając jednakże zarazem inne aspekty, np. zależność od finansowania unijnego oraz deficyt i przychody w latach poprzednich.

Zwykle, weryfikacja jest przeprowadzana w stosunku do wszystkich koordynatorów z wyłączeniem:

- organów publicznych (podmiotów utworzonych jako organy publiczne zgodnie z prawem krajowym, włącznie z władzami lokalnymi, regionalnymi lub krajowymi) i organizacji międzynarodowych
- sytuacji, gdy projektodawcy wnioskują o dotację na poziomie nieprzekraczającym 60 000 EUR.

W razie konieczności, może też zostać przeprowadzona w odniesieniu do podmiotów stowarzyszonych.

Jeśli uznamy Państwa zdolność finansową za niewystarczającą, możemy zażądać:

- dodatkowych informacji
- zastosowania wzmocnionego reżimu odpowiedzialności finansowej, tzn. solidarnej odpowiedzialności wszystkich beneficjentów lub solidarnej odpowiedzialności podmiotów stowarzyszonych (patrz niżej, punkt 10)
- wypłaty zaliczek w ratach
- (jednej lub wielu) gwarancji na kwoty zaliczki (patrz niżej, punkt 10)

lub

- odstąpić od proponowania zaliczek
- zażądać zastąpienia wnioskodawcy, lub, w razie konieczności, odrzucić cały wniosek.

Aby uzyskać więcej informacji, zob. [Zasady walidacji podmiotów prawnych, Powoływanie LEAR oraz Ocena zdolności finansowej.](#)

Zdolność operacyjna

Wnioskodawcy muszą posiadać **know-how, kwalifikacje i zasoby** w celu skutecznego wdrożenia projektów i wygenerowania wkładu własnego (włącznie z odpowiednim doświadczeniem w realizacji projektów o zbliżonej skali i charakterze). Zdolność ta podlega ocenie wraz z kryterium „Zasoby” na podstawie kompetencji i doświadczenia wnioskodawców i ich zespołów projektowych, włącznie z zasobami operacyjnymi (ludzkimi, technicznymi

i innymi), lub, w wyjątkowych przypadkach, środków proponowanych w celu ich pozyskania do czasu rozpoczęcia realizacji zadania.

Jeśli wynik oceny kryterium przyznania finansowania będzie pozytywny, uznaje się, że wnioskodawcy dysponują wystarczającą zdolnością operacyjną.

Wnioskodawcy muszą wykazać tę zdolność poprzez:

- profile ogólne (kwalifikacje i doświadczenie) personelu odpowiedzialnego za zarządzanie i wdrażanie projektu
- uczestników konsorcjum (oraz poprzednich projektów, o ile występują).

Możemy zażądać dodatkowych dokumentów uzupełniających, jeśli konieczne będzie potwierdzenie zdolności operacyjnej któregośkolwiek z uczestników.

Wyłączenie

Wnioskodawcy objęci **decyzją UE o wyłączeniu** lub jedną z wymienionych niżej **sytuacji wyłączenia**, które uniemożliwiają im otrzymanie finansowania UE NIE mogą uczestniczyć w naborze wniosków⁷²:

- o upadłość, likwidacja, oddanie pod zarządek sądów, układ z wierzycielami, zawieszenie działalności gospodarczej lub podobne procedury (włącznie z procedurami dla osób ponoszących nieograniczoną odpowiedzialność za zadłużenie wnioskodawców)
- o niedotrzymanie zobowiązań w zakresie podatków lub ubezpieczeń społecznych (w tym przez osoby ponoszące nieograniczoną odpowiedzialność za zadłużenie wnioskodawców)
- o dopuszczenie się poważnego wykroczenia zawodowego⁷³ (w tym przez osoby uprawnione do reprezentacji, podejmowania decyzji lub kontroli, beneficjentów rzeczywistych lub osoby, które odgrywają kluczową rolę dla przyznania dotacji/ realizacji działania)
- o popełnienie nadużycia, korupcja, powiązania z organizacją przestępczą, pranie pieniędzy, przestępstwa związane z terroryzmem (włącznie z finansowaniem terroryzmu), praca dzieci lub handel ludźmi (w tym przez osoby uprawnione do reprezentacji, podejmowania decyzji lub kontroli, beneficjentów rzeczywistych lub osoby, które odgrywają kluczową rolę dla przyznania dotacji/ realizacji działania)
- o wykazanie istotnych braków pod względem spełnienia głównych obowiązków wynikających z zamówienia publicznego, umowy o dotację, nagrodę, umowy

⁷² zob. Art. 136 i 141 Rozporządzenia finansowego UE [2018/1046](#).

⁷³ wykroczenie zawodowe obejmuje: pogwałcenie zasad etycznych zawodu, błędne postępowanie, które wpływa na wiarygodność zawodową, fałszywe oświadczenia/ podanie błędnych informacji, uczestnictwo w kartelu lub innej umowie zakłócającej konkurencję, naruszenie IPR, podejmowanie prób wywarcia wpływu na procesy podejmowania decyzji lub pozyskania informacji poufnych od organów publicznych celem zyskania przewagi.

- na świadczenie usług doradczych itp. (w tym przez osoby uprawnione do reprezentacji, podejmowania decyzji lub kontroli, beneficjentów rzeczywistych lub osoby, które odgrywają kluczową rolę dla przyznania dotacji/ realizacji działania)
- o dopuszczenie się nieprawidłowości w znaczeniu wskazanym w Art. 1(2) Rozporządzenia UE nr 2988/95 (w tym przez osoby uprawnione do reprezentacji, podejmowania decyzji lub kontroli, beneficjentów rzeczywistych lub osoby, które odgrywają kluczową rolę dla przyznania dotacji/ realizacji działania)
 - o założenie podmiotu w innej jurysdykcji w celu obejścia obowiązków podatkowych, społecznych lub innych przewidzianych prawem w kraju pochodzenia lub założenie w tym celu kolejnego podmiotu (w tym przez osoby uprawnione do reprezentacji, podejmowania decyzji lub kontroli, beneficjentów rzeczywistych lub osoby, które odgrywają kluczową rolę dla przyznania dotacji/ realizacji działania).

Wnioskodawcy podlegają także odrzuceniu w przypadku stwierdzenia, że⁷⁴:

- o w trakcie procedury rozpatrywania wniosków w sposób fałszywy przedstawili informacje wymagane jako warunek uczestnictwa lub nie przedstawili tych informacji
- o byli uprzednio zaangażowani w przygotowanie naboru, co oznacza zakłócenie konkurencji, którego w inny sposób nie można wyeliminować (konflikt interesów).

8. Procedura oceny i przyznania dotacji

Wnioski należy składać zgodnie ze **standardową procedurą składania i oceny wniosków** (jednoetapowe złożenie + jednoetapowa ocena).

Komisja oceniająca (przy wsparciu niezależnych ekspertów zewnętrznych) przeprowadzi ocenę wszystkich wniosków. Wnioski podlegają w pierwszej kolejności sprawdzeniu pod kątem wymogów formalnych (dopuszczalność i kwalifikowalność, patrz punkty 5 i 6).

Wnioski uznane za dopuszczalne i kwalifikowalne zostaną poddane ocenie (dla każdego obszaru) w kontekście zdolności operacyjnej i kryteriów oceny (patrz punkty 7 i 9), a następnie uszeregowane według punktacji.

W przypadku wniosków, które uzyskały tę samą punktację (w obrębie obszaru priorytetowego lub kwot budżetowych) określona zostanie **kolejność pierwszeństwa** z zastosowaniem następującego podejścia:

Kolejno dla każdej grupy wniosków ex aequo, zaczynając od grupy z najwyższą punktacją i przechodząc do kolejnych w porządku malejącym, wnioski ex aequo zostaną uporządkowane wg pierwszeństwa odpowiednio do punktacji uzyskanej w związku z kryterium przyznania dotacji „Wpływ”. W przypadku takiej samej punktacji, pierwszeństwo podlega rozstrzygnięciu na podstawie punktacji wg kryterium „Istotność”, następnie „Jakość” oraz „Zasoby.”

Wszyscy wnioskodawcy zostaną poinformowani o wyniku oceny (**pismo w sprawie wyniku oceny**).

⁷⁴ zob. Art. 141 Rozporządzenia finansowego UE [2018/1046](#).

Wybrani wnioskodawcy zostaną zaproszeni do etapu sporządzenia umowy dotacji; pozostali zostaną umieszczeni na liście rezerwowej lub odrzuceni. Wnioski poniżej progu budżetowego (tzn. wnioski, które przeszły, ale uzyskały zbyt niską punktację, aby otrzymać finansowanie) otrzymają **Pieczęć Doskonałości**⁷⁵.

Brak zobowiązania do finansowania - Zaproszenie do etapu sporządzenia umowy dotacji NIE stanowi formalnego zobowiązania do udzielenia dofinansowania. Przed jego przyznaniem, musimy wdrożyć szereg środków kontroli prawnej: *validacji podmiotu prawnego, zdolności finansowej, kontroli wykluczenia itd.*

Przygotowanie umowy dotacji będzie obejmować rozmowy w celu uszczegółowienia aspektów technicznych lub finansowych projektu i może wymagać podania przez wnioskodawcę dodatkowych informacji. Proces ten może również wymagać skorygowania wniosku w celu uwzględnienia zaleceń komisji oceniającej lub innych zagadnień. Warunkiem wstępnym podpisania umowy dotacji jest zgodność.

Jeśli wnioskodawca jest przekonany, że procedura oceny przebiegała nieprawidłowo, może złożyć skargę (w terminie i zgodnie z procedurami opisanymi w piśmie dotyczącym wyniku oceny). Należy pamiętać, że powiadomienia, które nie zostały otwarte w ciągu 10 dni od daty ich otrzymania uznaje się za otrzymane, a termin liczy się od daty ich otwarcia/ uzyskania do nich dostępu (*patrz także [Warunki i Zasady Portalu Finansowania i Przetargów](#)*). Należy także pamiętać, że w przypadku wniosków składanych w formie elektronicznej mogą występować ograniczenia co do liczby znaków.

9. Kryteria przyznawania dotacji

Kryteria przyznawania dotacji w związku z niniejszym zaproszeniem są następujące:

1. Istotność (0- 20 punktów)

- Istotność wkładu w realizację jednego lub wielu określonych celów Programu LIFE i odpowiedniego podprogramu
- Zakres, w jakim wniosek jest zgodny z opisem zawartym w zaproszeniu do składania wniosków, włącznie, w stosownych przypadkach, z określonymi w nim priorytetami
- Koncepcja i metodologia: zasadność ogólnej logiki interwencji
- Zakres, w jakim oferty zawarte we wniosku generują wspólne korzyści i umożliwiają synergię z innymi obszarami polityki, istotnymi dla realizacji celów polityki w zakresie środowiska i klimatu

2. Wpływ (0- 20 punktów)

- Ambicja i wiarygodność efektu oczekiwanego w trakcie realizacji/ po zakończeniu projektu w związku z działaniem, w tym zapewnienie, że działanie to realizowane jest bez szkody dla innych celów szczegółowych Programu LIFE
- Trwałość efektów projektu po jego zakończeniu
- Jakość środków przyjętych do osiągnięcia efektów projektu
- Potencjał replikacji efektów projektu w tych samych lub innych sektorach lub miejscach, lub zwiększenia jego skali przez podmioty prywatne lub publiczne lub poprzez uruchomienie większych inwestycji lub środków finansowych (potencjał katalityczny).

⁷⁵ Pieczęć Doskonałości to certyfikat przyznawany kandydatom wnioskującym o finansowanie LIFE, którzy spełnili kryteria oceny zdefiniowane w dokumencie zaproszenia, a nie otrzymali finansowania z powodu zbyt niskiego budżetu. Projekty, które otrzymały Pieczęć Doskonałości, mogą być dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego+ lub Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na takich samych zasadach, na jakich otrzymałyby dofinansowanie w ramach programu LIFE. Przysługuje ono wyłącznie uczestnikom, którzy wyrażą zgodę na przekazanie danych dotyczących wniosku (podstawowe informacje na temat wniosku, zaproszenia i wnioskodawcy) wraz z alternatywnymi organami finansującymi, które mogą zdecydować się na dofinansowanie projektu.

–

3. Jakość (0- 20 punktów)

- Jasność, trafność i wykonalność planu prac
- Identyfikacja i mobilizacja ważnych interesariuszy
- Odpowiedni zasięg geograficzny działań
- Jakość planu monitorowania i raportowania efektów
- Prawdliwość i jakość środków komunikowania i upowszechniania projektu oraz jego efektów wśród różnych grup docelowych

4. Zasoby (0- 20 punktów)

- Skład zespołu projektowego - pod kątem kwalifikacji, umiejętności i odpowiedzialności oraz poprawność struktury zarządzania
- Prawdliwość budżetu i zasobów oraz ich zgodność z planem prac
- Przejrzystość budżetu, tj. odpowiedni opis składników kosztowych
- Zakres, w jakim uwzględniono wpływ projektu na środowisko, w tym poprzez wykorzystanie zielonych zamówień publicznych. Wykorzystanie uznanych metod obliczania śladu środowiskowego projektu (np. metod PEF lub OEF lub podobnych w rodzaju PEFCR/OEFSR) lub systemów zarządzania środowiskowego (np. EMAS) będzie atutem
- Stosunek wartości do ceny

Punkty dodatkowe:

- **Premia nr 1:** Wniosek oferuje wyjątkowe możliwości synergii i promuje istotne korzyści generowane wspólnie dla różnych podprogramów LIFE. (2 punkty). (2 punkty).
- **Premia nr 2:** Wniosek dotyczy projektu przeznaczonego do realizacji głównie w obszarach najbardziej oddalonych.

W sytuacji, gdy określone cechy regionalne są istotne dla osiągnięcia potrzeb wskazanych w naborze, takich, jak wyspy odpadów, czysta energia w regionach intensywnego zużycia węgla itd., premię można rozszerzyć na inne obszary geograficzne o określonych potrzebach i podatności (2 punkty).

- **Premia nr 3:** Wniosek zasadniczo bazuje na wynikach innych projektów finansowanych przez UE lub przenosi je na większą skalę. (2 punkty). (2 punkty).
- **Premia nr 4:** Wniosek charakteryzuje się wyjątkowym potencjałem katalitycznym. (2 punkty).
- **Premia nr 5:** Wniosek obejmuje współpracę międzynarodową pomiędzy państwami członkowskimi jako kluczowy warunek realizacji celów projektu. (2 punkty).

Kryteria przyznawania dotacji	Minimalna punktacja stanowiąca wynik pozytywny	Maksymalna punktacja	Ważenie wyników
Istotność	10	20	1
Wpływ	10	20	1.5
Jakość	10	20	1
Zasoby	10	20	1
Łączna ważona punktacja (wynik pozytywny) (bez premii)	55	90	n.d.
Premia nr 1:	n/d	2	1
Premia nr 2:	n/d	2	1
Premia nr 3:	n/d	2	1
Premia nr 4:	n/d	2	1
Premia nr 5:	n/d	2	1
Łączna ważona punktacja (wynik pozytywny) (z uwzględnieniem premii)	55	90 do 100	n.d.

Maksymalna liczba punktów (pełne wnioski): 90 do 100 punktów.

Progi indywidualne na kryterium (pełne wnioski): 10/20, 10/20, 10/20 i 10/20 punktów (przed ważeniem).

Próg łączny (pełne wnioski): 55 punktów (po ważeniu).

10.Struktura prawna i finansowa Umowy dotacji

Wnioskodawcy, którzy uzyskają pozytywną ocenę wniosku, zostaną zaproszeni do etapu przygotowania umów dotacji, w trakcie którego przystąpią do przygotowania Umowy Dotacji we współpracy z unijnym specjalistą ds. projektów.

Umowa Dotacji będzie określać ramy dotacji oraz jej warunki i zasady, w szczególności w odniesieniu do efektów, raportowania i płatności.

Wzór Umowy Dotacji, która zostanie zastosowana (jak i inne ważne szablony i wytyczne) można znaleźć w dziale [Dokumentów Referencyjnych w Portalu](#).

Data rozpoczęcia i czas trwania projektu

Data rozpoczęcia i czas trwania projektu zostaną wskazane w Umowie Dotacji (Arkusze Danych, punkt 1). Zwykle, data rozpoczęcia przypada po podpisaniu umowy. Rozpatrzenie wsteczne wniosku może nastąpić w wyjątkowych przypadkach z uzasadnionych przyczyn, ale nigdy wcześniej, niż w terminie złożenia wniosku.

Czas trwania projektu: od 24 do 120 miesięcy (z możliwością przedłużenia, na podstawie należytego uzasadnienia i w drodze zmiany umowy).

Kamienie milowe i efekty

Kamienie milowe i efekty dla każdego projektu podlegają włączeniu do Systemu Udzielania Dotacji w Portalu oraz wykazaniu w Załączniku nr 1 do Umowy o udzielenie dotacji.

Forma dotacji, poziom dofinansowania i maksymalna kwota dotacji

Parametry dotacji (maksymalna kwota dotacji, poziom dofinansowania, suma kosztów kwalifikowalnych itd.) podlegają wskazaniu w treści Umowy Dotacji (Arkusz Danych, punkt 3 i art.).

Budżet projektu (maksymalna kwota dotacji): patrz punkt 3 powyżej. Udzielona dotacja może być niższa od wnioskowanej.

Dotacja stanowić będzie mieszaną dotację na pokrycie kosztów w oparciu o budżet (koszty faktycznie poniesione, z elementami kosztów jednostkowych i ryczału). Oznacza to, że zwrot obejmuje WYŁĄCZNIE określone rodzaje kosztów (koszty kwalifikowalne) oraz koszty faktycznie poniesione w ramach projektu (NIE koszty budżetowe). W przypadku kosztów jednostkowych i ryczałtowych, możliwe jest naliczenie kwot obliczonych zgodnie z wyjaśnieniem zawartym w Umowie o dotację (patrz art. 6 i Załącznik nr 2 i 2a).

Koszty podlegają zwrotowi wg poziomu finansowania ustalonego w treści Umowy Dotacji (maksymalnie **60%**).

Dotacja NIE może generować zysku (tzn. nadwyżki przychodów + dotacji UE w stosunku do kosztów).

Organizacje nastawione na osiąganie zysku mają obowiązek zgłoszenia przychodów, a w przypadku wygenerowania zysku, odliczymy go od końcowej kwoty dotacji (patrz art. 22.3).

Ponadto, należy pamiętać, że ostateczna kwota dotacji może ulec zmniejszeniu w przypadku niezgodności z Umową Dotacji (np. nieprawidłowości w realizacji, niedotrzymanie zobowiązań itd.).

Kategorie budżetowe i warunki kwalifikowalności kosztów

Kategorie budżetowe i warunki kwalifikowalności kosztów są określone w Umowie Dotacji (Arkusz Danych, punkt 3, art. 6 i Załącznik nr 2).

Przy wypełnianiu tabeli podsumowania budżetu (bezpośrednio online w Części A Formularza Wniosku), proszę kliknąć na znak „?” pojawiający się na każdym ekranie i uważnie przeczytać instrukcje, aby prawidłowo wypełnić poszczególne części.

Kategorie budżetowe określone dla niniejszego zaproszenia:

- A. Koszty osobowe
 - A.1 Pracownicy, A.2 Osoby fizyczne pracujące na podstawie bezpośredniej umowy, A.3 Osoby oddelegowane
 - A.4 Właściciele MŚP i beneficjenci będący osobami fizycznymi
 - A.5 Wolontariusze
- B. Koszty podwykonawstwa
- C. Koszty zakupów
 - C.1 Koszty podróży i utrzymania
 - C.2 Wyposażenie
 - C.3 Inne towary, roboty i usługi

- D. inne kategorie kosztów
 - D.1 Wsparcie finansowe na rzecz osób trzecich
 - D.2 Zakup gruntu
- E. Koszty pośrednie

Określone warunki kwalifikowalności kosztów w związku z niniejszym zaproszeniem:

- koszty osobowe:
 - Koszt jednostkowy właścicieli MŚP/ osób fizycznych⁷⁶: Tak
 - koszt jednostkowy wolontariuszy⁷⁷: Tak (z wyłączeniem kosztów pośrednich)
- koszty podróży i utrzymania : Nie (wyłącznie faktycznie poniesione koszty)
 - koszty wyposażenia: pełny koszt + amortyzacja wymienionych elementów wyposażenia (na warunkach szczególnych określonych w Umowie Dotacji (art. 6.2.C.2) w powiązaniu z klauzulą specjalną długoterminowego oddziaływania (eksploatacja i utrzymanie przez 5 lat po zakończeniu działania; Załącznik nr 5)
- inne kategorie kosztów:
 - koszty wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich: dozwolone w przypadku dotacji i nagród; maksymalna łączna kwota wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich to 100 000 EUR; maksymalna kwota na jedną stronę trzecią to 20 000 EUR
 - koszty wykupu gruntu: z zastrzeżeniem warunków wskazanych w Art. 6.2 - D.2

Koszty i wkłady kwalifikowalne i niekwalifikowalne we Wzorce Ogólnej Umowy o Udzielenie Dotacji LIFE.

Wnioskodawca musi odnieść się do każdego tych z warunków we wniosku i objaśnić, w jaki sposób zostanie on spełniony w trakcie realizacji projektu. Warunki te dotyczą, na przykład, wkładu w integralność sieci Natura 2000, gwarancji, że w perspektywie długoterminowej grunty będą wykorzystywane zgodnie z określonymi celami Programu LIFE, jak i faktu, że wykup gruntu jest jedyną lub najbardziej efektywną kosztowo metodą osiągnięcia pożądanego celu ochrony itd.

- stawka ryczałtowa kosztów pośrednich: [7%] kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich (kategorie A-D, z wyjątkiem kosztów zatrudnienia wolontariuszy i określonych kategorii kosztów wyłączonych (wykup gruntu), jeśli mają zastosowanie)
- VAT: VAT niepodlegający odliczeniu jest kosztem kwalifikowalnym (należy jednak pamiętać, że od 2013 r. VAT uiszczany przez instytucje publiczne, działające w charakterze organów władz publicznych NIE jest kosztem kwalifikowalnym)
- inne:
 - bezpłatny wkład rzeczowy jest dozwolony, ale neutralny kosztowo,

⁷⁶ Decyzja Komisji z dnia 20 października 2020 zezwalająca na zastosowanie kosztów jednostkowych dla kosztów osobowych w przypadku właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw oraz beneficjentów, będących osobami fizycznymi, nieotrzymujących wynagrodzenia za prace wykonywane przez nich samych w ramach działania lub programu prac (C(2020)7715).

⁷⁷ Decyzja Komisji z dnia 10 kwietnia 2019 zezwalająca na zastosowanie kosztów jednostkowych do deklarowania kosztów personelu za prace wykonane przez wolontariuszy w ramach działania lub programu prac (C(2019)2646).

tnz. nie podlega zadeklarowaniu jako koszt

- spotkanie inauguracyjne: koszty spotkania inauguracyjnego zorganizowanego przez organ dotujący są kwalifikowalne (koszty podróży dla maksymalnie 2 osób, bilet zwrotny do Brukseli i zakwaterowanie na jedną noc) wyłącznie, jeśli spotkanie ma miejsce po dacie rozpoczęcia projektu, określonej w Umowie Dotacji; data początkowa może zostać zmodyfikowana w drodze zmiany umowy w razie konieczności
- witryny internetowe projektów: koszty komunikacji związane z zaprezentowaniem projektu na stronie internetowej lub kontaktach mediów społecznościowych użytkowników są kwalifikowalne; koszty oddzielnych witryn internetowych projektów nie są kwalifikowalne
- wspólne działania informacyjne i upowszechniające: należy przewidzieć zasoby na zwiększenie synergii pomiędzy działaniami LIFE i wspieranymi przez UE oraz ich widoczności
- Inne koszty niekwalifikowalne: Nie

Koszty zatrudnienia wolontariuszy - koszty wolontariuszy nie stanowią klasycznej kategorii kosztów. Koszty w tym przypadku nie występują, ponieważ wolontariusze pracują za darmo, można jednak dodać ich do budżetu w formie ustalonych z góry kosztów jednostkowych (na wolontariusza) co pozwoli wykorzystać pracę wolontariuszy na rzecz projektu (poprzez zwiększenie kwoty zwrotu o maksymalnie 100% kosztów zwykłych, tzn. kategorii kosztów innych niż wolontariat). Więcej informacji zawiera [AGA – Umowa Dotacji wraz z komentarzami](#), art 6.2.A.5.

Płatności i ustalenia dotyczące płatności

Płatności i ustalenia dotyczące płatności są określone w Umowie Dotacji (Arkusze Danych, punkt 4, art. 21 i nr 22).

Po podpisaniu umowy, wnioskodawca otrzymuje zwykle **zaliczkę** na rozpoczęcie realizacji projektu (z reguły do **30%** maksymalnej kwoty dotacji; w wyjątkowych przypadkach zaliczka jest niższa lub nie podlega wypłacie). Zaliczka zostanie wypłacona w ciągu 30 dni od daty wejścia w życie/ gwarancji finansowej (jeśli jest wymagana) - w zależności od tego, która z w/w dat jest późniejsza.

Przewiduje się **jedną lub więcej zaliczek**, związanych z raportem zaliczkowania.

Dodatkowo, w przypadku dłuższych i bardziej złożonych projektów, konieczne może okazać się złożenie jednego lub kilku raportów z postępu, niezwiązanych z płatnościami.

Wypłata salda: Na zakończenie projektu obliczymy końcową kwotę dotacji. Jeśli suma wcześniejszych wypłat jest wyższa od końcowej kwoty dotacji, poprosimy wnioskodawcę (jego koordynatora) o zwrot różnicy (odzyskanie środków).

Wszelkie płatności realizowane są na rzecz beneficjenta koordynującego.

Należy pamiętać, że wypłaty ulegną automatycznemu obniżeniu, jeśli jeden z członków konsorcjum ma niespłacone zadłużenie w stosunku do UE (organu dotującego lub innych organów UE). Zadłużenie takie podlega potrąceniu na zasadach opisanych w treści Umowy Dotacji (patrz art. 22).

Należy także pamiętać, że wnioskodawca odpowiada za prowadzenie rejestrów realizowanych działań i deklarowanych kosztów.

Zabezpieczenie zaliczki

Jeśli wymagane jest zabezpieczenie zaliczki, zostanie to wyszczególnione w Umowie Dotacji (Arkusze Danych, punkt 4). Kwota zabezpieczenia zostanie określona na etapie przygotowania do podpisania umowy, i zwykle jest równa lub niższa kwocie zaliczki.

Zabezpieczenie powinno być dostarczone w euro i wystawione przez zatwierdzony bank/ instytucję finansową (np. w formie gwarancji bankowej) z siedzibą w państwie członkowskim UE. Jeśli wnioskodawca ma siedzibę w kraju spoza UE, a chciałby dostarczyć gwarancję od banku/ instytucji finansowej z siedzibą w jego kraju, należy skontaktować się z nami (w wyjątkowych przypadkach, gwarancja taka zostanie przyjęta, jeśli zapewni równoważny poziom zabezpieczenia).

Kwoty zablokowane na rachunkach bankowych NIE są uznawane za gwarancje finansowe.

Gwarancje na poczet zaliczek NIE są formalnie powiązane z poszczególnymi członkami konsorcjum, co oznacza, że można w dowolny sposób zorganizować dostarczenie kwoty gwarancji (przez jednego lub wielu beneficjentów lub w formie odrębnych gwarancji na kwoty częściowe, przez właściwego beneficjenta lub innego beneficjenta, itd.). Istotne jest natomiast, aby żądana kwota została pokryta, a gwarancja - przesłana do nas w czasie realizacji zaliczki (skan za pośrednictwem Portalu ORAZ egzemplarz oryginalny pocztą).

Jeśli zostanie to z nami uzgodnione, gwarancja bankowa może zostać zastąpiona przez gwarancję strony trzeciej.

Gwarancja zostanie uwolniona na koniec okresu dotacji, zgodnie z warunkami określonymi w Umowie Dotacji.

Poświadczenia

W zależności od rodzaju działania, rozmiaru dotacji i typu beneficjentów, możemy zażądać złożenia różnego rodzaju poświadczeń. Rodzaj, harmonogram, jak i progi dla każdego z poświadczeń określa Umowa Dotacji (Arkusze Danych, punkt 4 i art. 24).

Struktura odpowiedzialności za odzyskiwanie środków

Struktura odpowiedzialności za odzyskiwanie środków podlega ustaleniu w treści Umowy Dotacji (Arkusze Danych punkt 4.4 i art. 22).

W przypadku beneficjentów jest to jedna z poniższych opcji:

- ograniczona odpowiedzialność solidarna z indywidualnie ustalonym pułapem - każdy beneficjent do maksymalnej kwoty dotacji
- bezwarunkowa odpowiedzialność solidarna - każdy beneficjent do maksymalnej kwoty dotacji za działanie

lub

- indywidualna odpowiedzialność finansowa - każdy beneficjent wyłącznie w odniesieniu do własnego zadłużenia.

Dodatkowo, organ dotujący może wymagać solidarnej odpowiedzialności podmiotów stowarzyszonych (z ich beneficjentem).

Warunki wdrożenia projektu

Zasady IPR: patrz Wzór Umowy Dotacji (art. 16 i Załącznik nr 5):

- prawo do korzystania z efektów: Tak

Komunikacja, upowszechnienie i widoczność finansowania: patrz Wzór Umowy Dotacji

(art. 17 i Załącznik nr 5):

- plan komunikacji i upowszechniania: tak
- dodatkowe działania z zakresu komunikacji i upowszechniania: Tak
- specjalne logo: Tak

Szczegółowe zasady realizacji działania: patrz Wzór Umowy Dotacji (art. 18 i Załącznik nr 5):

- trwałość: Tak
- szczegółowe zasady dotyczące działań mieszanych: Nie

Inne informacje szczegółowe

n/d

Niezgodność i naruszenie postanowień umowy

Umowa Dotacji (rozdział 5) przewiduje środki, jakie możemy zastosować w przypadku naruszenia postanowień umowy (i innych rodzajów niezgodności).

Aby uzyskać więcej informacji, zob. AGA— *Umowa Dotacji wraz z komentarzami*.

11. Jak złożyć wniosek

Wszystkie wnioski należy składać bezpośrednio online za pośrednictwem Systemu Składania Dokumentów w Portalu Finansowania i Przetargów. Wnioski w formie papierowej NIE będą akceptowane.

Złożenie wniosku to **proces 2-etapowy**:

a) utworzenie konta użytkownika i zarejestrowanie organizacji

Aby użyć Systemu Składania Dokumentów (jedyne sposoby złożenia wniosku), wszyscy uczestnicy muszą [utworzyć konto użytkownika EU Login](#).

Po założeniu konta EU Login, można wpisać swoją organizację do Rejestru Uczestników. Po zakończeniu procesu rejestracji, wnioskodawca otrzyma 9-cyfrowy kod identyfikacyjny uczestnika (PIC).

b) złożenie wniosku

Należy wejść do Elektronicznego Systemu Składania Dokumentów ze strony Tematu w sekcji Search Funding & Tenders (lub, w przypadku naborów, dla których zaproszenie wysłano w formie pisma, za pomocą linku podanego w piśmie zawierającym zaproszenie do złożenia wniosku).

Należy złożyć wniosek, składający się z następujących 4 części:

Część A zawiera dane administracyjne organizacji wnioskodawcy (przyszły koordynator, beneficjenci, podmioty stowarzyszone i partnerzy stowarzyszeni) oraz sumaryczny budżet wniosku. Wypełnia się bezpośrednio online.

Część B (opis działania) obejmuje zawartość techniczną wniosku. Należy pobrać obowiązkowy szablon tekstowy z Systemu Składania Dokumentów, wypełnić go i wysłać jako plik PDF.

Część C zawierająca dodatkowe informacje o projekcie Wypełnia się bezpośrednio online.

Załączniki (patrz punkt 5). Należy wysłać je w formie pliku PDF (pojedynczego lub wielu, w zależności od liczby miejsc). Niekiedy możliwe jest wysłanie plików Excel, w zależności od ich typu.

Wniosek **musi spełniać wymóg ograniczenia liczby stron** (patrz punkt 5); dodatkowe strony zostaną zignorowane.

Dokumenty należy wysłać do **odpowiedniej kategorii** w Systemie Składania Dokumentów - w przeciwnym razie, wniosek może zostać uznany za niekompletny, a tym samym niepodlegający rozpatrzeniu.

Wniosek należy złożyć **przed upływem terminu składania wniosków** (patrz punkt 4). Po tym terminie system zostanie zamknięty, a składanie wniosków nie będzie możliwe.

Po złożeniu wniosku, wnioskodawca otrzymuje **wiadomość e-mail z potwierdzeniem** (z podaniem daty i godziny wniosku). Nieotrzymanie wiadomości z potwierdzeniem oznacza, że wniosek NIE został złożony. Jeśli wnioskodawca jest przekonany, że jest to wynik błędu w Systemie Składania Wniosków, powinien bezzwłocznie złożyć reklamację, korzystając z [IT Helpdesk](#), z wyjaśnieniem okoliczności sprawy (oraz, jeśli jest taka możliwość, z ewentualnymi zrzutami ekranu ilustrującymi przebieg zdarzeń).

Informacje szczegółowe na temat procesów i procedur opisuje [Podręcznik Online](#). Podręcznik Online zawiera także łącza do często zadawanych pytań i szczegółowych instrukcji korzystania z Systemu Wymiany Danych Elektronicznych w Portalu.

12. Pomoc

Na tyle, na ile to możliwe, **prosimy samodzielnie szukać odpowiedzi** w niniejszym dokumencie i innych materiałach (mamy ograniczone możliwości udzielania bezpośrednich odpowiedzi):

- [Podręcznik Online](#)
- [Portal FAQ \(pytania ogólne\)](#)
- [Zakładka FAQ na stronie internetowej LIFE](#)
- [Dni informacyjne LIFE](#)

Warto odwiedzać też regularnie stronę Tematów, na której publikujemy aktualne informacje dotyczące wezwań do składania wniosków. (W przypadku zaproszeń indywidualnych, kontaktujemy się z wnioskodawcami bezpośrednio, gdy wezwania są aktualizowane).

Kontakt

Wyłącznie w przypadku, gdy nie znajdą Państwo odpowiedzi powyżej, proszę kontaktować się z:

- w razie pytań indywidualnych, dotyczących Systemu Składania Dokumentów w Portalu: [pomocą IT Helpdesk](#)
- w przypadku pytań niedotyczących systemu IT: CINEA-LIFE-ENQUIRIES@ec.europa.eu

 Prosimy o przesyłanie pytań na co najmniej 7 dni przed terminem złożenia wniosku (patrz punkt 4) ORAZ jednoznaczne wskazanie referencyjnych danych naboru i obszaru, którego dotyczy pytanie (patrz strona tytułowa).

13. Ważne

WAŻNE

- **Nie czekaj do końca terminu** — Złóż wniosek wystarczająco wcześniej, aby uniknąć **problemów technicznych** w ostatniej chwili. Wnioskodawca ponosi całkowite ryzyko w zakresie problemów związanych ze składaniem wniosków na ostatnią chwilę (np. zatory systemu) Termin składania wniosków NIE zostanie przedłużony.

- Proszę regularnie **sprawdzać** Stronę Tematów w Portalu. Wykorzystujemy ją do publikacji aktualizacji i dodatkowych informacji na temat wezwań do składania wniosków (aktualizacje dotyczące wezwań i poszczególnych tematów).
- **System Elektronicznej Wymiany Danych w Portalu Finansowania i Przetargów** — Składając wniosek, wszyscy uczestnicy wyrażają zgodę na korzystanie z systemu elektronicznej wymiany danych zgodnie z Warunkami i Zasadami Portalu.
- **Rejestracja** — Przed złożeniem wniosku, wszyscy beneficjenci, podmioty stowarzyszone i partnerzy stowarzyszeni muszą się zarejestrować w [Rejestrze Uczestników](#). Kod identyfikacyjny uczestnika (PIC) (po jednym na uczestnika) jest niezbędny do wypełnienia Formularza Wniosku.
- **Role w ramach konsorcjum** — Zakładając konsorcjum, należy wybierać organizacje, które przyczynią się do osiągnięcia celów i rozwiązywania problemów. Role należy przydzielać stosownie do poziomu uczestnictwa w projekcie. Główni uczestnicy powinni występować jako **beneficjenci** lub **podmioty powiązane**; inni mogą pełnić role partnerów stowarzyszonych, podwykonawców, stron trzecich udzielających wkładu rzeczowego. **Partnerzy stowarzyszeni** i strony trzecie udzielające wkładu rzeczowego powinni ponosić własne koszty (nie są formalnymi odbiorcami finansowania UE). **Podwykonawstwo** powinno zwykle stanowić jedynie ograniczoną część projektu i podlega realizacji przez strony trzecie (nie będące beneficjentami/ podmiotami stowarzyszonymi).

Podwykonawstwo wykraczające poza zakres 30% łącznych kosztów kwalifikowalnych podlega uzasadnieniu we wniosku.

- **Koordinator** — W przypadku dotacji udzielonych więcej niż jednemu uczestnikowi, beneficjenci uczestniczą jako konsorcjum (grupa beneficjentów). Muszą w takim wypadku wybrać koordynatora, który zadba o zarządzanie i koordynację projektu i będzie reprezentował konsorcjum wobec organu dotującego. W przypadku dotacji na rzecz pojedynczego beneficjenta, staje się on automatycznie beneficjentem koordynującym.
- **Podmioty powiązane** — Wnioskodawcy mogą występować wspólnie ze swoimi podmiotami stowarzyszonymi (tzn. podmiotami powiązanimi z beneficjentem, które uczestniczą w działaniu, mając podobne prawa i obowiązki, jak beneficjenci, jednak nie podpisują Umowy Dotacji, a zatem nie stają się beneficjentami). Otrzymują one część pieniędzy z dotacji, muszą więc przestrzegać wszystkich warunków wezwania do składania wniosków i podlegają walidacji (tak samo, jak beneficjenci); nie są jednak uwzględniane w minimalnych kryteriach kwalifikowalności dla potrzeb struktury konsorcjum (o ile występuje).
- **Partnerzy stowarzyszeni** - Wnioskodawcy mogą realizować projekt wspólnie z partnerami stowarzyszonymi (tzn. organizacjami partnerskimi, które uczestniczą w działaniu, jednak bez prawa do otrzymania dotacji). Uczestniczą oni bez dofinansowania, a zatem nie obejmuje ich walidacja.
- **Umowa konsorcjum** — ze względów praktycznych i prawnych zaleca się wprowadzenie wewnętrznych ustaleń, które pozwolą odpowiednio zareagować na sytuacje wyjątkowe lub nieprzewidziane (w każdym wypadku, nawet, jeśli nie wymaga tego Umowa o udzielenie dotacji). Umowa konsorcjum stwarza także możliwość redystrybucji środków z dotacji wg wewnętrznych zasad i parametrów konsorcjum (przykładowo, jeden beneficjent może przekazać swoją część dotacji innemu beneficjentowi) Umowa konsorcjum stwarza więc możliwość dostosowania dotacji UE do potrzeb w ramach konsorcjum,

a także zapewnia ochronę w razie sporu.

Wnioskodawca ponosi całkowite ryzyko w zakresie problemów związanych ze składaniem wniosków na ostatnią chwilę (*np. zatory systemu*)

- **Zbilansowany budżet projektu** — Wnioski o dotację muszą gwarantować zbilansowany budżet projektu i wystarczające środki dodatkowe na skuteczne wdrożenie projektu (np. wkład własny, dochód generowany przez działanie, wkład finansowy stron trzecich itd.). Wnioskodawca może zostać poproszony o obniżenie szacowanych kosztów, jeśli są one niekwalifikowalne (w tym nadmiernie wysokie).
- **Zasada niedochodowości** — Dotacje NIE mogą generować zysku (tzn. nadwyżki przychodów + dotacji UE w stosunku do kosztów). Zweryfikujemy to na koniec projektu.
- **Eliminacja podwójnego finansowania** — Obowiązuje ścisły zakaz podwójnego finansowania z budżetu UE (z wyjątkiem działań w ramach Synergii UE). Poza działaniami z zakresu Synergii, każde działanie może otrzymać tylko JEDNĄ dotację z budżetu UE, a pozycje kosztów NIE mogą pod żadnym pozorem być deklarowane do dwóch różnych działań UE.
- **Projekty ukończone/ wtoku** — Wnioski dotyczące projektów, które zostały już ukończone, zostaną odrzucone; wnioski projektów już uruchomionych będą oceniane indywidualnie (w takim wypadku zwrot kosztów nie dotyczy zadań realizowanych przed datą rozpoczęcia projektu/ złożenia wniosku).
- **Połączenie z innymi dotacjami operacyjnymi UE** — Połączenie z innymi dotacjami operacyjnymi UE jest możliwe, jeśli projekt pozostaje poza zakresem programu prac w ramach dotacji operacyjnej, a wnioskodawca zapewnił przejrzyste rozdzielanie kosztów we własnych księgach rachunkowych i NIE deklaruje ich podwójnie (patrz [AGA — Umowa Dotacji wraz z komentarzami ,art 6.2. E](#)).
- **Więcej niż jeden wniosek** — Wnioskodawca może złożyć więcej niż jeden wniosek w odniesieniu do różnych projektów w ramach tego samego wezwania (i otrzymać na nie finansowanie). Organizacje mogą uczestniczyć w składaniu więcej niż jednego wniosku.
ALE: w przypadku kilku wniosków dotyczących bardzo podobnych projektów, tylko jeden wniosek zostanie przyjęty i rozpatrzony; wnioskodawcy zostaną poproszeni o wycofanie drugiego z nich (lub zostanie on odrzucony).
- **Ponowne złożenie wniosku** — Wnioski można zmieniać i składać ponownie do upływu terminu złożenia wniosku.
- **Odrzucenie** — Składając wniosek, wszyscy wnioskodawcy akceptują warunki określone w treści niniejszego Dokumentu Zaproszenia do Składania Wniosków (oraz wszystkie wskazane w nim dokumenty). Wnioski niespełniające wszystkich warunków wezwania podlegają odrzuceniu. To samo dotyczy wnioskodawców: Wszyscy wnioskodawcy muszą spełniać kryteria; jeśli którykolwiek z wnioskodawców ich nie spełnia, należy go zastąpić - w przeciwnym razie cały wniosek zostanie odrzucony.
- **Anulowanie** - mogą pojawić się okoliczności wymagające anulowania zaproszenia. W takim przypadku, wnioskodawca zostanie o tym poinformowany w formie aktualizacji wezwania lub tematu. Uwaga: anulowanie nie uprawnia wnioskodawców do odszkodowania.
- **Język** — Wniosek można złożyć w dowolnym języku urzędowym UE (jednak

streszczenie/ podsumowanie wniosku powinno być zawsze sporządzone w języku angielskim). Ze względów praktycznych stanowczo zalecamy złożenie całego wniosku w języku angielskim.

- **Przejrzystość** —Zgodnie z Art. 38 [rozporządzenia finansowego UE](#) informacje na temat przyznanych dotacji UE są publikowane co roku w [witrynie Europa](#).

Informacje te obejmują:

- nazwy beneficjentów
- adresy beneficjentów
- cel przyznania dotacji
- maksymalną przyznaną kwotę.

W wyjątkowych przypadkach, publikacja może zostać wycofana (na uzasadnioną merytorycznie prośbę), jeśli występuje ryzyko, że jej ujawnienie mogłoby zagrozić prawom i wolnościom wnioskodawcy, wynikającym z Karty praw podstawowych UE lub zaszkodzić jego interesom gospodarczym.

- **Ochrona danych** — Złożenie wniosku w ramach niniejszego naboru wymaga gromadzenia, wykorzystywania i przetwarzania danych osobowych. Dane będą przetwarzane zgodnie z obowiązującymi przepisami. Podlegają one przetwarzaniu wyłącznie w celu oceny wniosku, a następnie obsługi dotacji, oraz, w razie konieczności, monitorowania i oceny programu oraz komunikacji. Informacje szczegółowe w tym zakresie zawiera [Oświadczenie o ochronie prywatności zamieszczone na Portalu Finansowania i Przetargów](#).